

Ulkomaanvaihdon vaikutukset ammatti-identiteettiin
Sosionomin ammatti-identiteetin kehitys ulkomaanvaihdossa

Elina Laiho

Sosiaalialan opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

KEMI 2013

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU, Sosiaali- ja terveysala

Koulutusohjelma:	Sosiaali- ja terveysala
Opinnäytetyön tekijä(t):	Elina Laiho
Opinnäytetyön nimi:	Ulkomaanvaihdon vaikutukset ammatti-identiteettiin
Sivuja (joista liitesivuja):	58 (4)
Päiväys:	27.5.2013
Opinnäytetyön ohjaaja(t):	Kaisu Vinkki, Timo Marttala
Opinnäytetyöni käsittelee ulkomaanvaihdon merkitystä sosionomin ammatti-identiteetille. Tavoitteenani oli saada selville miten eri ammatti-identiteetin ulottuvuudet ovat kehittyneet kansainvälisen vaihdon aikana. Opinnäytetyöni pyrkii vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: Miten vaihto on vaikuttanut sosionomiopiskelijan ammatti-identiteettiin? Miten ulkomaanvaihto voi tukea ammatillista kasvua? Teoreettisen viitekehyksen osalta opinnäytetyöni perustuu kansainvälistymiseen ja ammatti-identiteettiin. Käsitellen teoriaosiossa, mistä juuri nimenomaan sosiaali- ja terveysalan ammattilaisen ammatti-identiteetti koostuu. Teoreettinen lähtökohta perustuu myös tutkittuun tietoon kansainvälistymisen tärkeydestä sekä haastatteluista ja omasta kokemuksesta. Tein opinnäytetyöni laadullisella lähestymistavalla. Haastattelin kolmea vaihdossa ollutta entistä tai nykyistä sosionomiopiskelijaa. Analysoin tuloksia sisällönanalyysin menetelmällä. Lisäksi käytin aineistonani omia henkilökohtaisia kokemuksia ulkomaanvaihdosta. Tarkoitukseni oli vastata samoihin kysymyksiin, kuin haastattelemani henkilöt. Opinnäytetyöni tuloksena oli, että ulkomaanvaihdolla on ollut merkittävä sija haastateltavieni sosionomien ammatti-identiteetin kehittämisessä. Kansainvälinen vaihto on kehittänyt vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, lisännyt ammatillista itsevarmuutta ja antanut syvällisemmän arvostuksen omaa ammattia kohtaan. Kansainvälinen vaihto on myös kehittänyt sopeutumiskykyä uusissa tilanteissa ja lisännyt ymmärrystä erilaisista kulttuuritaustoista tulevia ihmisiä kohtaan. Se on antanut myös uusia näkökulmia sosiaali- ja terveysalan työn käytäntöihin Suomessa.	
Asiasanat:	ammatillinen kehitys, ammatti-identiteetti, harjoittelijavaihto, opiskelijavaihto, kansainvälistyminen

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Education

Degree programme:	Social services
Author(s):	Elina Laiho
Thesis title:	The effects of exchange abroad on professional identity
Pages (of which appendixes):	58 (4)
Date:	27.5.2013
Thesis instructor(s):	Kaisu Vinkki, Timo Marttala
My thesis handles the significance of foreign exchange to the professional identity of a Bachelor of Social Services. My mission was to find out how the different dimensions of professional identity have developed during practical training or studying abroad. My thesis aims to answer the following questions: How has the exchange abroad influenced the professional identity of a Bachelor of Social Services student? How can exchange abroad support the professional growth? The frame of reference of my thesis is based on internationalization and professional identity. In the theory part I handle what the professional identity in social services consists of. The theoretical basis is based also on the researched information about the importance of internationalization, interviews and my own experience. I made my thesis with a qualitative approach. I interviewed three current or former social services students who have been on exchange. I analyzed the results by content analysis. I also used as a material my own personal experiences about the exchange. I aimed to answer the same questions as I asked the people I interviewed. The results of my thesis show that the exchange abroad has had a significant influence on the development of professional identity for the social services students that I interviewed. International exchange has developed the skills of communication and cooperation, added professional confidence and given deeper appreciation towards one's own profession. International exchange has also developed adaptability in new situations and added comprehension towards people from different cultural backgrounds. It has also given new points of view to the practices of social services work in Finland.	
Asiasanat: professional development, professional identity, practical training abroad, studying abroad, internationalization	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTRACT	3
SISÄLLYS	4
1 JOHDANTO.....	5
2 TAUSTAA KANSAINVÄLISYYDESTÄ JA SEN HYÖDYISTÄ.....	7
2.1 Ulkomaille oppimaan	7
2.2 Kansainvälisen vaihdon hyödyllisyys	9
2.3 Kansainvälisyys Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa.....	11
3 SOSIONOMIN TYÖN PERUSTA	14
4 AMMATTI-IDENTITEETTI.....	18
4.1 Sosionomin ammatti-identiteetti	18
4.2 Kulttuurienvälinen kompetenssi	20
4.3 Ammatti-identiteetin kehittyminen	21
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	25
5.1 Tavoitteet ja tarkoitus	25
5.2 Opinnäytetyön toteutus.....	26
5.3 Analyysimenetelmä	29
5.4 Opinnäytetyön luotettavuus	31
6 HAASTATELTAVIEN KOKEMUKSET	33
6.1 Työharjoittelu Portugalissa.....	33
6.2 Opiskelu Saksassa	36
6.3 Työharjoittelu Ugandassa.....	38
6.4 Omat kokemukset.....	42
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	46
8 POHDINTA.....	49
LÄHTEET	51
LIITTEET.....	54

1 JOHDANTO

Kiinnostukseni tehdä opinnäytetyö liittyen ulkomaanvaihtoon alkoi omista kokemuksistani, sillä toisena lukuvuonna olin 6 viikkoa vaihdossa Kanadassa ja kolmantena vuonna tein suuntaavan harjoitteluni (3 kk) Perussa. Nämä matkat, varsinkin jälkimmäinen, jättivät lähtemättömän vaikutuksen ja olivat unohtumattomimmat kokemukset koko opiskeluvuosieni aikana. Koska ne olivat opiskelujeni suhteen päällimmäisenä mielessä, mielestäni oli luontevaa tehdä myös opinnäytetyöni aiheesta. Ilmiötä on myös tutkittu yllättävän vähän, joten myös tästä näkökulmasta pidän aihetta mielenkiintoisena.

Tavoitteenani on saada selville, miten ulkomaanvaihto on muuttanut siihen osallistuvan henkilön käsityksiä omasta sosionimin ammatti-identiteetistään. Miten esimerkiksi vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot, arvomaailma ja käsitys omasta ammatista ovat kehittyneet vaihdon aikana. Nykypäivän maailmassa kansainvälistymisestä on hyötyä varmasti joka alalla, mutta itse sosiaalialan opiskelijana minua kiinnostaa, minkälaisia käsityksiä ihmisillä on ulkomaanvaihdon hyödyistä nimenomaan sosiaalialalla. Monet eivät välttämättä ajattele, että he tulevat joka tapauksessa työssään kohtaamaan ulkomaalaisia, joten pitempikestoilla ulkomaan jaksoilla voi olla hyvinkin paljon hyötyä myöhemmin kulttuuritörmäyksiä selvitellessä. Opinnäytetyöni teoreettisena viitekehyksenä ovat sosiaalialan ammatti-identiteetti ja kansainvälistyminen.

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää ulkomaanvaihdon hyödyllisyys ammatillisessa mielessä. Tutkin, mistä sosiaalialan ammatillisuus koostuu, mitä siihen sisältyy, miten sitä voi kehittää ja millaisessa roolissa kansainvälinen vaihto on tässä suhteessa. Aihe on laaja, mutta odotankin haastateltavien kokemuksissa painottuvan erilaisia asioita. Onhan ymmärrettävää, että työharjoittelu hyvinvointivaltiossa ja kehitysmaassa antaa erilaisia näkökulmia kysymysten vastauksiin. Siksi minulle onkin tärkeää, että haastateltavieni joukosta löytyy kokemuksia kummaltakin puolelta.

Heti tutkimusprosessin alkaessa halusin rajata opinnäytetyöni koskemaan juuri nimenomaan sosiaalialan ammatti-identiteettiä ja kansainvälistymisen merkitystä

sosiaalialalla. Siksi halusin rajata myös ammatti-identiteetin kuvauksen koskemaan vain niitä piirteitä, joita pidetään sosiaalialalla tärkeinä. Siitä huolimatta ammatti-identiteetin pohtiminen käsittää edelleen useita eri näkökulmia ja siksi tuloksissani haluan keskittyä vain niihin näkökulmiin, jotka painottuvat haastateltavieni vastauksissa.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on sen hyödyllisyys. Sen yhtenä tarkoituksena on oman ammatillisuuteni kehittäminen, sillä opinnäytetyöni kautta saan syvällisemmin pohtia ulkomaanvaihdon roolia ammatti-identiteetin kehityksessä. Haluan, että opinnäytetyöni antaa perustavanlaatuisen näkökulman siihen, miksi kansainvälinen vaihto on kannattavaa. Toivon, että sosionomiopiskelijat näkisivät ulkomaanvaihdon tärkeänä ja merkittävänä ammattikorkeakoulun tarjoamana tapana kehittää omaa ammatillisuutta. Toivon opinnäytetyöstäni olevan hyötyä myös Kemi-Tornion ammattikorkeakoululle, jonka kansainvälistymistä käsittelen luonnollisesti myös opinnäytetyössäni. Opinnäytetyöni onnistumisen kriteerinä on, että se antaa vastauksen kansainvälisen vaihdon hyödyllisyydestä oman ammatti-identiteetin kehittämisessä.

2 TAUSTAA KANSAINVÄLISYYDESTÄ JA SEN HYÖDYISTÄ

2.1 Ulkomaille oppimaan

Ulkomaille vaihtoon tai työharjoitteluun lähteminen on nykyään melko vaivatonta. Erilaiset ohjelmat (Erasmus, CIMO, north2north jne.) ovat mahdollistaneet tuhansien suomalaisten kansainvälistymisen useissa eri maissa.

Erityisen suosittu on eurooppalaista liikkuvuutta edustava Erasmus. Suomi on osallistunut Erasmus-ohjelman opiskelija- ja opettajaliikkuvuuteen 1990-luvun alusta lähtien. Suomesta ulkomaille vaihtoon lähtijöiden määrä on noussut yli nelinkertaiseksi verrattuna 1990-luvun alkua 2000-luvun puoliväliin. Noin 4000 suomalaisopiskelijaa menee vuosittain 3-12 kuukaudeksi opiskelemaan ulkomaille johonkin eurooppalaiseen korkeakouluun. Tilastollisesti suosituimmat maat ovat Saksa, Espanja, Iso-Britannia, Ranska ja Hollanti, joihin yli 60 prosenttia kaikista suomalaisista Erasmus-opiskelijoista lähtevät. (Airas & Zenkner, 2007, 20, 29.)

Selvitysten mukaan Erasmus-vaihto on saanut Euroopan unionin toiminnoista harvinaisen yksimielisesti myönteisen vastaanoton. Jopa 98 prosenttia opiskelijavaihdossa olleista ilmoitti aikovansa suositella ulkomaanvaihtoa myös ystävilleen. Merkittävimpinä vaihtoajan saavutuksina opiskelijat ovat mieltäneet henkilökohtaisen kehittymisen, tutustumisen vieraaseen maahan, kielitaidon kehittymisen ja uudenlaisten näkemysten saamisen. (Airas & Zenkner, 2007, 42.)

Erasmuksen menestystarina Suomessa kertoo omalta osaltaan globalisaation vaikutuksista. Yhä enemmän kaikilla aloilla vaaditaan kansainvälistä osaamista, minkä olettaisi luonnollisesti kannustavan opiskelijoita vaihtoon. Kansainvälistyä voi tietysti myös kotona, kun korkeakoulu vastaanottaa opiskelijoita vaihtoon omaan yksikköönsä eri maista. Yhteisolo kansainvälisten opiskelijoiden kanssa voi parantaa myös kielitaitoa ja auttaa oppimaan uusia asioita, mutta uskon, että saa paljon laajemman perspektiivin hyppäämällä itse vieraaseen kenttään ja näkemällä omin silmin, miten asiat hoituvat erilaisessa kulttuurissa. Ulkomaanvaihto laajentaa näkökulmia, tekee suvaitsevammaksi

muita kulttuureja kohtaan ja auttaa myös ymmärtämään paremmin omaa toimintaa. Ammatilliselta näkökulmalta on kiinnostavaa verrata erilaisia toimintamalleja sekä edistää omaa alaansa ja osaamistaan. (Arola & Kursula, 2010, 13).

Erasmus –vaihto on yksi tavallisimmista vaihto-organisaattoreista Suomessa sillä monet valitsevat vaihtokohteekseen eurooppalaisen maan. Euroopan ulkopuolelle mentäessä on olemassa useita erilaisia ohjelmia, joiden kautta lähteä. Yksi yleisimmistä on CIMO. *“CIMO on kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön asiantuntija- ja palveluorganisaatio (CIMO 2013).”* Se on perustettu vuonna 1991, toimien opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla. Se on itsenäinen virasto ministeriön alaisena. CIMOn tehtäviin kuuluvat suomalaisen yhteiskunnan kansainvälistymisen kehittäminen niin koulutuksen, työn ja kulttuurin alueilla kuin myös nuorison keskuudessa. (CIMO 2013.) CIMOn eri ohjelmien kautta voi mennä vaihtoon myös Eurooppaan. FIRST-ohjelman (Finnish-Russian Student and Teacher Exchange Programme) tarkoituksena on edistää yhteistyötä Suomen ja Venäjän lähialueiden korkeakoulujen kanssa. Nordplus–ohjelma on puolestaan keskittynyt koulutusyhteistyöhön Pohjoismaiden ja Baltian maiden kanssa. North2north-vaihto-ohjelma painottuu arktisiin alueisiin. (CIMO 2013.) Ohjelmia on useita, joiden kautta on mahdollista päästä melkein minne vain. Yksi haastateltavistani oli ollut vaihdossa Ugandassa Terve Afrikka -järjestön kautta.

Liikkuvuusohjelmat ovat yksi tavallisimmista keinoista lisätä monikulttuurisuuden osaamista. Yleensä liikkuvuusohjelmiin lähteneillä opiskelijoilla on kiinnostusta tutustua uuteen maahan ja kulttuuriin. Vieraan kielen oppiminen tai sen vahvistuminen, sekä ylipäättään kokemus ulkomailla tai arjen vaihtelu voivat olla motiivina lähtöön. Todennäköisemmin myönteisiä tuloksia saadaan, kun opiskelijat pääsevät tekemisiin erilaisista kulttuureista olevien henkilöiden kanssa. Vaihto kehittää myös opiskelijan ymmärrystä muiden ajattelutapoihin elämästä ja toimintamalleista. Vaihtoon osallistuneiden alumnien toimesta on myös todettu, että kansainvälinen vaihto auttoi heitä omien kulttuuriarvojen ymmärtämisessä, mikä lisäsi heidän itseluottamustaan. (Kontio 2009, 32.)

Sosiaalialalla on paljon kansainvälistä toimintaa (opiskelija-, opettaja- ja henkilökuntavaihdot sekä monet eri hankkeet). Sosiaalialan koulutuksen kansainvälinen yhteistyö on sujuvaa ja tuottavaa, sillä yhteistyöhaluisia kumppaneita on niin Euroopassa kuin sen ulkopuolellakin. Sosiaalityön ammatillinen kehitystoiminta on saanut runsaasti opillisia ja ammatin käytäntöihin sisältyviä virikkeitä kansainvälisestä yhteistyöstä. Amerikkalainen, eurooppalainen ja pohjoismainen yhteistyö ovat sisältäneet ammatillisen työn kehittämistä, ja maailmanlaajuinen yhteistyö on puolestaan paneutunut sosiaalisten ongelmien ja oikeuksien analyysiin. Sosiaalialan ammattilaisilta odotetaan yhä enemmän kansainvälisen tutkimuksen seuraamista, teoreettisten termien kehittämistä ja käyttöönottoa suomalaiseen yhteiskuntaan. (Murto, Rautniemi, Fredriksson, Ikonen, Mäntysaari, Niemi, Paldanius, Parkkinen, Tulva, Ylönen, Saari 2004, 51, 63.)

2.2 Kansainvälisen vaihdon hyödyllisyys

Irma Garam teki vuonna 2005 tutkimuksen CIMOLle työnantajien näkemyksistä ulkomailla opiskelun ja harjoittelun merkityksestä. Haastattelujen pohjalta työnantajat näkevät opiskeluaikaisen kansainvälisen kokemuksen ja sen hyödynnettävyyden työhön liittyvän alakohtaisen osaamisen, ihmisenä kasvamisen ja kansainvälistymisen näkökulmasta. Haastatteluissa työnantajat puhuivat muun muassa avarammasta näkökulmasta, kehittyneemmästä suhteellisuudentajusta, stressinsieto- ja sopeutumiskyvystä ulkomailla opiskelun ja harjoittelun yhteydessä. Haastatteluissa nähtiin ulkomailla opiskelun ja harjoittelun selvästi myönteisinä ja lisäarvoa koulutukseen tuovina seikkoina. (Garam 2005, 34–35.)

Tutkimuksen perusteella työnantajat painottavat ehdottomasti eniten kielitaidon kehittymistä ulkomailla. Kansainvälisen vaihdon katsotaan antavan hyvän mahdollisuuden hankkia elämönhallintataitoja, kulttuurista ymmärtämiskykyä, sosiaalisia valmiuksia ja ylipäänsä avartaa näkökulmia. (Garam 2005, 36.)

Garam toi tutkimuksessaan esille myös, miten kansainvälistä osaamista voi hyödyntää työelämässä. Hän tutki työnantajien kokemuksia kyselylomakkeen avulla. Vastaajista 58 % kertoi erilaisista kansainvälisistä toimintaa käsittävistä tilanteista, joissa ulkomailla opittua pystyisi käyttämään hyväksi. Tavallisesti nämä liittyivät vuorovaikutustilanteisiin ulkomaalaisten kanssa. Monet mainitsivat myös ulkomailla opittujen asioiden pääsevän oikeuksiin varsinkin haettaessa tietoja kansainvälisistä lähteistä sekä tilanteissa, joissa vaaditaan jonkin kansainvälisen asiasisällön tietämystä. Vastaajista 63 % kertoi tilanteista, joissa ulkomailla opittuja asioita pystyisi hyödyntämään, mutta jotka eivät varsinaisesti liity kansainväliseen toimintaan. Näitä ovat muun muassa erilaiset vuorovaikutustilanteet, kuten asiakaspalvelu tai ohjaus. Vastaajista 15 % näki myös että ulkomailla opittuja asioita pystyy enemmän tai vähemmän hyödyntämään lisäksi työn hallintaan liittyvissä tehtävissä kuten suunnittelussa, kehittämistyössä tai johtamisessa. Kysymykseen vastanneista 23 % kokee ulkomailla opiskelun tuottavan sellaisia yleispäteviä valmiuksia, joita on mahdollista hyödyntää minkälaisissa työtehtävissä ja -tilanteissa tahansa. (Garam 2005, 37–38.)

CIMO on tilannut Demos Helsingiltä syventävän tutkimuksen edelliseen, joka valmistui vuonna 2013. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää kansainvälisyyden merkitystä muuttuvassa yhteiskunnassa ja tulevaisuuden työelämässä. On tärkeää, että työelämä tunnistaa kansainväliset osaajat ja osaa hyödyntää heidän osaamistaan. Maailmaa ja työelämän osaamistarpeita muovaavat muun muassa resurssien vähyys ja kallistuminen sekä väestömuutokset. Koska tarpeet ovat moninaistuneet, merkittäväksi kasvaa työntekijän taito ymmärtää näitä tarpeita ja niiden pohjalta kehittää uusia ja innovatiivisia ratkaisuja. Syntyvät uudet tuotannon ja kuluttamisen paikat esimerkiksi kehitysmaissa ja liikkuva työvoima edellyttävät kulttuuristen ilmiöiden havaitsemista ja tulkintaa. (Demos Helsinki 2013, 9, 49, 64.)

Opiskelijoille ja työnantajille suunnatussa kyselyssä löytyi uudentyyppinen, parhaillaan kehittyvän kansainvälisten osaajien ryhmä. Näissä uusissa kansainvälisissä osaajissa yhdistyivät uteliaisuus ja mielenkiinto maailman suuria kysymyksiä kohtaan. He voivat ennakkoluulottoman asenteensa ansiosta tunnistaa uusia markkinoita, heillä on

ymmärrystä hyvinkin erilaisten ihmisten tarpeita kohtaan ja heillä on mahdollisuus tehdä yhteistyötä yli monentyyppisten rajojen. Tulevaisuuden osaamisessa painottuu siis uteliaisuus maailmaa ja sen suurta muutosta kohtaan. (Demos Helsinki 2013, 7.)

Puolet suomalaisista työnantajista näkee kansainvälisessä osaamisessa sellaisia piirteitä kuin empatia, sitkeys, kyky ratkaista ongelmia, itsetunto, itsevarmuus ja luotettavuus. Useat edellä mainitut piirteet nousivat suomalaisen työelämän merkittävimmiksi rekrytointikriteereiksi. (Demos Helsinki 2013, 7–8.)

Edellä mainitsemien tutkimusten valossa näyttää siltä, että myös työnantajat pitävät ulkomaanvaihtoa hyödyllisenä. Kansainvälisen vaihdon antamat rikkaat kokemukset kehittävät henkilössä useita työelämässä tärkeäksi koettuja ominaisuuksia, kuten itsevarmuutta, kielitaitoa ja sopeutumiskykyä. Nähdessään ulkomailta erilaisia tapoja hoitaa työasioita, tuleva sosionomi voi antaa kehittämisideoita muuttaa työkäytäntöjä myös kotimaassa. Myös tästä näkökulmasta kansainvälinen vaihto antaa mahdollisuuden ammatti-identiteetin kehittymiseen.

2.3 Kansainvälisyys Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu on maininnut tavoitteena olevan arvostettu osaaja niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Visiossa mainitaan myös, että sen toiminnassa painottuu kansainvälisyysosaaminen ja englanninkielisten koulutusohjelmien kehittäminen. (Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu 2012.)

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelijat ovat yleensä lähteneet ulkomaille työharjoitteluun, mutta eivät kovin usein opiskelijoiksi. Samoin myös Kemiin vaihtoon tulevat opiskelijat suorittavat yleensä työharjoittelun. Tämä johtunee osittain siitä, ettei englanninkielistä sosiaalialan koulutusta ole ollut tarjolla. Tilanne saattaa muuttua jatkossa, kun englanninkielistä opetusta lisätään oppilaitoksissa, niin Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa kuin muuallakin Euroopassa. (Arola & Kursula 2010, 14.)

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa tarjottiin täysin englanninkielinen sosionomikoulutus ensimmäisen kerran vuonna 2008. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu on ollut urauurtava vieraskielisen koulutuksen kehittämisessä – toistaiseksi englanninkielisiä sosiaalialan ammattikorkeakouluopintoja on ollut mahdollista suorittaa vain muutamissa Etelä-Suomen oppilaitoksissa. (Arola & Kursula 2010, 16.)

Vieraskielisen koulutuksen ansiosta koulutusympäristö kansainvälistyy. Tämä rikastaa korkeakouluyhteisöä, kun opiskelijat ja henkilökunta pystyvät kehittämään omaa kansainvälistä osaamistaan. Korkeakoulun kansainvälistymiselle on käytännön hyötyä vieraskielisestä sosionomikoulutuksesta, sillä se tuottaa uusia mahdollisuuksia ulkomaalaisille opiskelija- ja opettajavaihdolle. Sen ansiosta opiskelijat voivat harjoittelun lisäksi osallistua myös englanninkielisiin opintojaksoihin. (Arola & Kursula 2010, 20–21.)

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun kautta voi vaihtoon lähteä ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen, kun opintoja on vähintään 60 opintopistettä. Opintojen ja työharjoittelun lisäksi myös päättötutkinnon voi suorittaa ulkomailla. Opiskeluvaihdon kesto on yleensä 3–12 kuukautta. Työharjoittelussa ulkomailla täytyy niin ikään olla vähintään 3 kuukautta. (Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.) Pituus voi vaihdella myös liikkuvuusohjelmasta, mutta 3 kk:n pituinen harjoittelu on melko tavallinen käytäntö useimmissa ohjelmissa.

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta voi lähteä vaihtoon erilaisten ohjelmien kautta (tai omatoimisesti), mutta korkeakoululla on myös omia partnerikouluja Euroopassa seuraavissa paikoissa:

- Hogeschool INHolland, Haarlem (Alankomaat)
- Katholieke Hogeschool Kempen (Belgia)
- University of Huelva (Espanja)
- Upper Austria University of Applied Sciences, Linz Campus (Itävalta)
- Hogskolen i Finnmark (Norja)

- Instituto Politécnico de Castelo Branco (Portugali)
- Mittuniversitetet – Mid Sweden University (Ruotsi)
- Evangelische Fachhochschule Darmstadt (Saksa)
- Fachhochschule Hildesheim/Holzminden/Göttingen (Saksa)
- JYDSK Pedagog-Seminarium-CVU-Alpha-Risskov (Tanska)
- Peter Sabroe Seminariet (Tanska)
- University of South Bohemia České Budějovice Faculty of Health and Social Studies (Tseki)
- Kodolányi János Foiskola – Kodolányi János University College
- University of Pécs (Unkari)

(Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu 2012.)

3 SOSIONOMIN TYÖN PERUSTA

Tarkasteltaessa sosionomin ammatti-identiteettiä on aiheellista pysähtyä ensiksi miettimään mitä lähtökohtia sosiaalityö sisältää. Erityisesti meillä Suomessa sosiaalityö liitetään usein hyvinvointivaltioon kuuluvaksi, osaksi julkista palvelujärjestelmää. Sosiaalityötä ja hyvinvointivaltiota on aina yhdistänyt läheinen yhteistyösuhde. Hyvinvointivaltion ideologiaan kuuluu ajatus sosiaalisten ongelmien ja köyhyyden kitkeminen yhteiskunnasta sekä yhteinen vastuu niiden hoitamisessa. Tämä on antanut vahvat puitteet sosiaalityön palvelukäytäntöjen ja sen nykyaikaisen asiantuntijuuden kehittämiseksi. (Mutka 1998, 10.)

Sosiaalityön sisältöä määrittävinä elementteinä sosiaalityön koulutuskomitea (1972) on painottanut ihmistä ja yhteiskuntaa käsittävän teoreettisen tiedon sekä sosiaalityön arvojen tärkeyttä. Teoreettisella tiedolla tarkoitetaan sekä eri tieteenalojen teorioita että sosiaalityön käytännöstä omaksuttua tietoa. Eri tieteenalojen teorioilla tarkoitetaan, että sosiaalityössä sovelletaan teoreettista tietoa, joka on tuotettu muista tieteenaloista. Nykyään sosiaalityö pystyy tuottamaan myös omaa tietoa. Teoreettisella tiedolla voi olla merkitystä ammatillisen toiminnan pohjana erilaisissa käytännön tilanteissa. Toisaalta teoreettisen tiedon sijaan voi olla osuvampaa puhua sen sijaan laajemmin tiedosta sosiaalityön perustana, sillä sosiaalityön käytännöstä saadun tiedon ei välttämättä tarvitse olla teoreettista tietoa. (Raunio 2009, 26–27.)

Tiedon lisäksi arvot luovat pohjan sosiaalityön toiminnalle. Sosiaalityön arvoihin kuuluvat muun muassa sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja ihmisarvon kunnioittaminen. Sosiaalityön sisältöä määrittävillä tiedoilla ja arvoilla on vaikutusta konkreettisissa tilanteissa asiakkaan kanssa. (Raunio 2009, 27–28.)

Sosiaaliala perustuu ammattietiikkaan ja asiakastyöhön. Sosionomien (AMK) työhön sisältyy myös tietyt ydinosaamisalueet. Sosionomien osaamisalueisiin kuuluvat eettisen osaamisen ja asiakaslähtöisyyden lisäksi myös sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistuva yhteiskuntaosaaminen, sekä

tutkimuksellinen kehittämis- ja johtamisosaaminen. (Rouhiainen-Valo, Rantanen, Hovi-Pulsa & Tietäväinen 2010, 15–16.)

Sosiaalialan eettinen osaaminen edellyttää sosionomilta sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden sisäistämistä. Sosionomi edistää tasa-arvoa pyrkien huono-osaisuuden ehkäisemiseen niin yhteiskunnan, yhteisön kuin yksilönkin näkökulmasta. Merkittävä osa eettistä osaamista on myös kyky tarkastella monipuolisesti omaa toimintaansa. (Rouhiainen-Valo ym. 2010, 16–17.)

Sosionomi työskentelee monenlaisten asiakkaiden kanssa. Hänen täytyy osata tukea ja ohjata erilaisia asiakkaita. Hän ymmärtää asiakkaan tarpeet ja osaa tukea vahvistumista henkilön kehityksen eri vaiheissa ja elämäntilanteissa. Sosiaalialan asiakastyössä merkittävä lähtökohta on se, että osaa tunnistaa oman ihmiskäsityksensä, omat arvonsa ja niiden merkityksen asiakastyön näkökulmasta. Sosionomin valmiuksiin kuuluu taito luoda ammatillinen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhde. (Rouhiainen-Valo ym. 2010, 17–18.)

Sosionomin täytyy tuntea palvelujärjestelmät, jotka tukevat hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta. Tämä tarkoittaa, että sosionomilla täytyy olla tietoa muun muassa palveluista ja etuuksista. Edellytyksenä on myös riittävä tietotekninen valmius. Sosionomi pystyy ennakoimaan hyvinvointipalveluiden muutoksia ja on kykenevä osallistumaan palveluiden kehittämiseen ja tuottamiseen. Palveluohjaus on yksi merkittävä osaamiskenttä sosionomin ammatissa. Sosionomi osaa arvioida eri asiakkaiden palvelutarpeet sekä hallitsee ennaltaehkäisevät menetelmät. Sosionomin täytyy myös omata hyvät yhteistyövalmiudet, sillä yhteistyötä tehdään niin moniammatillisissa työryhmissä, erityyppisissä verkoissa kuin myös itse asiakkaan ja hänen sosiaalisen verkostonsa parissa. (Rouhiainen-Valo ym. 2010, 19.)

Yksi tärkeä lähtökohta yhteisötyölle ja yhteiskunnalliselle vaikuttamiselle on yhteiskunnallinen analyysitaito. Sosionomi kykenee analysoimaan epätasa-arvoa ja huono-osaisuutta lisääviä rakenteita alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä

tasolla. Sosionomilla on taitoja käyttää erilaisia yhteisösozialityön, yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja viestinnän menetelmiä. (Rouhiainen-Valo ym. 2010, 20.)

Sosionomin työssä keskeistä on myös taito toimia muutoksen keskellä edistään jatkuvasti omaa toimintaa. Sosionomin ydinosaamiseen kuuluu tutkimustyön perusvalmiudet. Sosionomi pystyy suunnittelemaan, suorittamaan, arvioimaan ja raportoimaan sosiaalialalla tapahtuvia kehittämishankkeita. (Rouhiainen-Valo ym. 2010, 21.) Tieto ulkomailla tehdyistä kehittämishankkeista tai ylipäätään tieto ulkomailla tapahtuvista erilaisista menetelmistä luovat perustaa kehittämisideoille kotimaassa.

Sosionomilla on esimiestyössä ja varsinkin työyhteisön lähiesimiehenä toimimiseen kuuluvat perusvalmiudet. Sosionomin täytyy tuntea talous- ja henkilöstöhallinnon peruseriaatteen ja hänellä täytyy olla valmiudet edistää osaamista, työyhteisöä ja palveluprosesseja sosiaalialalla. Merkittävää on taito tehdä päätöksiä ennalta arvaamattomissa työympäristöissä. Sosionomilla on myös edellytykset työskennellä sosiaalialan itsenäisenä yrittäjänä. (Rouhiainen-Valo ym. 2010, 22.)

Sosionomin työn perustaan kuuluu myös kansainvälinen osaaminen. Tämä on säädetty jo ammattikorkeakoululaissa:

“Ammattikorkeakoulun tulee tehtäviään suorittaessaan olla erityisesti omalla alueellaan yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän sekä suomalaisten ja ulkomaisten korkeakoulujen samoin kuin muiden oppilaitosten kanssa (Ammattikorkeakoululaki yhteistyöstä toimintaympäristön kanssa 351/2003, 1:5 §)”.

Euroopan unionin alueella kansainvälistyminen näkyy niin työmarkkinoissa kuin sosiaali- ja terveysalan asiakkaissa. Sosiaali- ja terveysalan tehtäväalueet ja asiakaskunta voivat tulla Euroopan unionin ulkopuolisista maista globalisoitumisen, pakolaisuuden tai kehitysyhteistyön kautta. Paineet maahanmuuttajien äidinkielisten sosiaalipalvelujen kehittämiseen kasvavat koko ajan. Sosiaalialan työntekijöiltä odotetaan alansa sisällön osaamista, kykyä kehittää uudenlaisia palveluja, kielitaitoa ja

tietoa maahanmuuttajan lähtömaan yhteiskunnallisista oloista. (Frigren & Rouhilainen-Valo 2010, 41.)

Työpaikoilta ja koulutusjärjestelmältä vaaditaan monikulttuurista osaamista ja joustavampia ja monipuolisempia opetusjärjestelyjä sekä henkilökunnan ja opiskelijoiden kielitaitoa. Tämä johtuu maahanmuuttajien rekrytoinnista ja koulutuksesta, suomalaisen työvoiman liikkuvuudesta ja henkilöstön kyvystä palvella muista kulttuureista kotoisin olevia asiakkaita. (Frigren & Rouhilainen-Valo 2010, 41.)

Globalisaation tuomat seuraukset vaativat kansainvälistä osaamista. Useat edellä mainitut piirteet voivat kehittyä parhaiten kansainvälisessä vaihdossa, kuten kielitaito sekä tietämys kulttuurien ja maahanmuuttajien lähtömaan yhteiskunnallisesta tilanteesta. Myös innovaatio uusien palvelujen kehittämisessä voi saada alkunsa ulkomailla saadusta kokemuksesta, kuten aiemmin jo mainittiin.

4 AMMATTI-IDENTITEETTI

4.1 Sosionomin ammatti-identiteetti

Ammatti-identiteetti on käsitteenä hyvin laaja ja se voidaan mieltää erilaisena ammatista riippuen. Ammattikohtaisestikin se sisältää useita eri ulottuvuuksia. Voidaan puhua myös asiantuntijuudesta tai ammatillisuudesta. Opinnäytetyössäni käytän kuitenkin termiä ammatti-identiteetti, joka kuvaa mielestäni paremmin sitä kokonaisvaltaista prosessia, johon opiskelijat kasvavat.

Ammatti-identiteetillä tarkoitetaan henkilökohtaista näkemystä ja ymmärrystä omasta ammatillisuudesta sekä itsestä ammatillisena. Ammatti-identiteetti on yksi yksilön identiteetin osa-alue. Identiteetillä tarkoitetaan yksilön näkemystä itsestään – myös suhteessa toisiin. Vastaavasti ammatillisessa identiteetissä yksilö tarkastelee itseään suhteessa ammattiinsa. Tämä merkitsee pohdintoja muun muassa siitä, mihin ammattiin kuuluu, mihin sitoutuu, miten täytyy omalla alalla käyttäytyä ja miten arvot liittyvät kyseiseen alaan. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka, Saarnio 2009, 34.)

Ammatti-identiteetti koostuu osittain arvoista, etiikkaa ja yhteiskuntaa käsittelevistä yleisistä kysymyksistä ja osittain tiettyä asiakasryhmää ja työympäristöä käsittävistä kysymyksistä. (Murto, Rautniemi, Fredriksson, Ikonen, Mäntysaari, Niemi, Paldanius, Parkkinen, Tulva, Ylönen & Saari 2004, 63–64.) Arvot näkyvät eettisissä periaatteissa, jonka kautta ne ohjaavat ammatillista toimintaa. Sosiaalityön arvoista ja etiikasta puhuminen on kuitenkin hankalaa siinä mielessä, että sosiaalityön arvot eivät ole ns. omia arvoja, vaan perustana nähdään yleisesti hyväksytyt nykyaikaisen yhteiskunnan arvot. Lyhyesti sosiaalityön arvoperustaksi voidaan luokitella ihmisarvo, humanisuus, solidaarisuus ja inhimilliset oikeudet. Sosiaalityön arvojen lähtökohtana on näin ollen länsimainen ja kristillinen perinne. Toisin sanoen, ne ovat kulttuurisidonnaisia. (Raunio 2009, 82, 86.)

Kulttuurisidonnaisuudesta huolimatta sosiaalityön maailmanjärjestöt IFSW (International Federation of Social Workers) ja IASSW (International Association of

Schools of Social Work) ovat määrittäneet sosiaalityön kansainvälisen määritelmän vuonna 2000, joka on tarkoitettu sovellettavaksi maailmanlaajuisesti. (Raunio 2009, 62.) Määritelmän on suomentanut sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia seuraavalla tavalla:

”Sosiaalityön tavoitteena on lisätä hyvinvointia edistämällä yhteiskunnallista muutosta sekä ihmissuhdeongelmien ratkaisua, elämäntilannetta ja itsenäistymistä. Sosiaalityön kohteena ovat vuorovaikutustilanteet ihmisen ja hänen ympäristönsä välillä. Välineenä sosiaalityö käyttää sosiaali- ja käyttäytymisteoreettista sekä yhteiskunnan järjestelmiä koskevaa tietoa. Sosiaalityön perustana ovat ihmisoikeuksien ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden periaatteet (Talentia 2000).”

Kansainvälisessä määritelmässä huomioidaan ensin sosiaalityön tavoitteet, sitten toiminnan perusteet. Sosiaalityön tavoitteina nähdään sosiaalisen muutoksen aikaansaaminen, ratkaisuja inhimillisten suhteiden ongelmiin, ihmisten toimintavoiman kehittäminen ja vapautuminen. Nämä tavoitteet saavutetaan, kun sosiaalityössä käytetään hyväksi teorioita, jotka käsittävät humaania käyttäytymistä ja sosiaalisia järjestelmiä. Kansainvälisessä määritelmässä sosiaalityö pohjautuu sekä teoriaan että arvoihin, etenkin periaatteisiin koskien inhimillisiä oikeuksia ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Sen mukaan sosiaalityön juuret ovat inhimillisissä ja tasa-arvon ihanteissa; jokaisen ihmisen tasa-arvon, arvokkuuden ja arvon kunnioittamisessa. Sosiaalityötä inspiroi ja oikeuttaa humaniset oikeudet sekä yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus. Sosiaalialan ammattilaisten tavoitteena on köyhyyden vähentäminen, sekä heikkojen ja alistettujen tukeminen, jotta sosiaalinen yhteenkuuluvuus lisääntyisi. (Raunio 2009, 64–65, 86–87.)

Ammatillinen eettisyys merkitsee myös sitä, että asiantuntija on tietoinen omasta vastuustaan perustella ja asettaa kyseenalaiseksi oman toimintansa. Eettisyyteen kuuluu myös, että työntekijä on toiminnassaan rehellinen sekä itselleen että muille. Hän on tietoinen omista rajoistaan, tietämättömydestään ja avun tarpeestaan. Ammatilliselta odotetaan myös asiallista käyttäytymistä. (Mäkinen ym. 2009, 41.)

4.2 Kulttuurienvälinen kompetenssi

Suomen kasvaessa yhä kansainvälisemmäksi kulttuurienvälinen kompetenssi on olennainen osa sosionomin ammattitaitoa. Sosiaalialan ammattilaisen työnkuvaan saattaa kuulua esimerkiksi kansainvälisyys- ja suvaitsevaisuuskasvatusta. (Arola & Kursula, 2010, 13–14). Siksi onkin tärkeää sisällyttää monikulttuurisen työn opintoja jokaiseen Suomen ammattikorkeakoulun sosiaalialan opetussuunnitelmaan.

Sosiaalialan koulutuksen kansainvälistymiseen kuuluu myös toimiminen kansainvälisissä verkostoissa ja hankkeissa. Nykypäivänä valmius verkostomaiseen kansainväliseen yhteistyöhön on tärkeä osa ammattitaitoa. Useat sosiaalialan ongelmakohdat ovat yhteisiä kaikkialla. Ajankohtaisista kysymyksistä pohtiminen eri maiden asiantuntijoiden kanssa on kiinnostavaa ja avartavaa. Kansainvälinen yhteistyö avartaa kaikkien osapuolten näkökulmia, antaa erilaisia lähestymistapoja asioihin ja auttaa alan kehittymisessä. Lisäksi tieto- ja viestiteknologiaa hyödyntämällä aukeaa uusia ulottuvuuksia kansainvälisen vuorovaikutuksen lisäämiseen. Aktiivinen osallistuminen kansainvälisten verkostojen toimintaan antaa uusia mahdollisuuksia opiskelijoille ja henkilökunnalle kehittää osaamistaan. (Arola & Kursula 2010, 14.)

Kunnallisessa sosiaalitoimessa tarvitaan tutkimus- ja kehittämisosaamista. Kunta on tähän velvollinen jo lainsäädännön vuoksi. Kuntien luottamushenkilöt ja työntekijät työskentelevät yhä enenemässä määrin monikulttuurisessa toimintaympäristössä. Tarvitaan erilaisten kulttuurien tuntemusta ja kansainvälisyysosaamista käsiteltäessä työperäistä maahanmuuttoa, pakolaisten vastaanottoa ja maahanmuuttajien kotouttamista. Myös eri EU-mailla on erilaiset toimintatavat, joten asiantuntemusta tarvitaan niin EU-maiden kansallisista palvelujärjestelmistä kuin koulutusjärjestelmistäkin. (Frigren & Rouhiainen-Valo 2010, 42.)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sisältää seuraavan maininnan:

”Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 1:4§).”

Laki siis määrittää, että asiakkaan äidinkieli ja kulttuuritausta on otettava huomioon. Tämä luo omat haasteensa suomalaiselle yhteiskunnalle, jotta maahanmuuttaja saisi palveluita omalla äidinkielellään. Usein on ollut puhetta muun muassa venäläisten tulkkien puutteesta, mutta kielitaidon lisäksi on tärkeää myös ottaa huomioon myös kulttuurierojen muut ulottuvuudet. Kieli ei ole ainoassa avainasemassa kulttuuritörmäyksiä selvitellessä: Suomen kulttuuri on täynnä kummallisuuksia monille maahanmuuttajille, joten sopeutumiseen täytyy antaa oma aikansa. Sosiaalialan ammattilaisen rooli on tässä tärkeä, sillä hyvällä, selkeällä ja lämpimällä ohjauksella asiakas kokee tulevansa paremmin ymmärretyksi ja myös itse ymmärtää yhteiskunnassamme tapahtuvia asioita.

4.3 Ammatti-identiteetin kehittyminen

Miten sitten voimme kehittää ammatti-identiteettiä? Sitä ei saavuteta hetkessä vaan se kehittyy pitkän ajan kuluessa. Yleensä sen edellytyksenä on ammattiin kuuluvien työtehtävien tiedollinen ja taidollinen hallinta, työelämän ja -yhteisön jäsenyys sekä ammatissa vallalla olevien ihanteiden ja eettisten perusteiden noudattaminen. Sosionomin ammatti-identiteettiin kuuluu, että hän osaa vastata esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin: mikä on sosionomi? Mitä sosionomin kuuluu tehdä? Mitä on olla sosionomi? (Santala 2008, 81.)

Osaamisella tarkoitetaan sitä tietoa, taitoa ja ominaisuutta, joita ammattilainen tarvitsee voidakseen suoriutua työstään. Koulutuksella yritetään saada aikaan sellaisia valmiuksia, jotka vastaisivat työelämässä tarvittavaan osaamiseen. Ilman ammattialan ydinosaamista ei vain työelämä vaan koko yhteiskunta voisi huonommin. Ammattialan ydinosaaminen on myös sitä, mitä kyseisen ammatti-alan edustajan täytyisi hallita paremmin kuin toisten ammattikuntien edustajat. (Santala 2008, 81–82.)

Ammatti-identiteetin kehittyminen alkaa jo koulutusvaiheessa. Sosionomit ovat koulutettu edistämään niin yksilöiden, perheiden kuin yhteisöjen sosiaalista

hyvinvointia. Sosiaaliset ongelmat luovat perustan sosiaalisen asiantuntijuuden tarpeelle. Niihin ongelmiin täytyy puuttua. (Murto ym. 2004, 26.)

Työelämässä suoritettavat harjoittelut toimivat yhtenä merkittävänä oppimisympäristönä sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksessa. Koulutukseen kuuluu aktiivinen käytännön ja teorian vuoropuhelu. Valmistuvat sosionomit omaavat monitieteisen tietoperustan. Teoriapohjaan sisältyvät sosiaalityötieteen ohella sosiaalipolitiikkatiede, sosiaalipedagogia, kasvatustiede, sosiologia ja psykologia. Sosionomien työ perustuu sosiaalityön eettisille, tiedollisille ja taidollisille merkityksille. Koulutuksessa muodostetaan valmiudet sosiaalisen asiantuntijana työskentelyyn. Sosionomien asiantuntijuus merkitsee taitoa kohdata asiakas, tarkastella asiakkaaseen tai asiakasryhmään liittyviä tarpeita jäsentäen niitä yksilön ja yhteiskunnan tasolla. Sosiaalisen asiantuntijuus tarkoittaa kykyä tunnistaa asioiden välisiä yhteyksiä ja siten tarjota asiakkaalle elämää helpottavia palveluja, tukea tai ohjausta. (Murto ym. 2004, 26–27.)

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksessa opinnot on laadittu niin, että ne muodostavat sosionomin ydinosaamiselle olennaista ammattitaitoa. Tämän lisäksi opinnot tuottavat erityisosaamista. Ydinosaamisen sisältöihin kuuluvat sosiokulttuurinen osaaminen, yhteiskunnallinen tietoisuus ja vaikuttaminen, joita tarvitaan sosiaalialan perusluonteen ymmärtämiseksi. Työn tekemisen välineisiin kuuluvat tiedollinen, eettinen ja menetelmällinen osaaminen. Sosionomin työssä tarvitaan tiettyjä ydintaitoja, kuten vuorovaikutustaitoja, työyhteisössä toimimisen sekä työn johtamisen, tutkimisen ja kehittämisen taitoja. Sosionomin erityisosaamisen tarve saattaa vaihdella riippuen esimerkiksi asiakasryhmän elämäntilanteesta, kulttuurisesta alkuperästä tai paikallisista oloista. Ammattikorkeakoulut vastaavat tästä osaamisesta joko tarjoamalla suuntautumisvaihtoehtoja tai vaihtoehtoisia, ammatillisesti eriytyviä opintoja. Ydin- ja erityisosaamista konstruoidaan koko koulutuksen ajan, tavoitellen tietoista ja reflektiivistä asiantuntijuutta. (Murto ym. 2004, 27–28.)

Kansainvälisen vaihdon voi suorittaa osana työharjoittelua, joten sen voi sanoa antavan myös erityisosaamista. Ulkomailla opitut käytännöt tai teorian tiedot ja taidot ovat

jotain, mitä ei olisi voinut välttämättä Suomessa oppia ja joista kuitenkin on hyötyä työelämässä Suomessakin. Kansainvälinen vaihto voi myös kehittää ydinosaamista. Vuorovaikutustaitojen kehittyminen ja erilaisissa työympäristöissä toimiminen voivat kehittyä ulkomaanvaihdossa luonnostaan. Myös johtamistaidot voivat kehittyä ammatillisen itsevarmuuden kehittymisen myötä.

Ammatti-identiteetin kehittyminen on prosessinomainen kulku, ja sen vaiheittaista kehittymistä on kuvattu useilla erilaisilla teorioilla. Yhteistä näille on se, että ammatillisen kehittymisen ensimmäisiin vaiheisiin sisältyvät tavallisesti epävarmuus ja kokemuksen puute. Myöhemmissä vaiheissa, kun erilaiset tilanteet eivät ole enää vieraita ja kokemukset lisääntyvät, opiskelijan toiminta tulee automaattiseksi, jolloin myös teoreettiselle pohdinnalle ja kritiikille jää tilaa. (Mäkinen ym. 2009, 37, 41.)

Ammatti-identiteetin kehittyminen perustuu osittain sosiaaliseen mallioppimiseen. Siitä huolimatta yksilöllä on oma eettinen vastuunsa oman ammatillisen kasvunsa kehittämässä. Sosiaalisen ympäristön ohella ammatti-identiteetin kehittyminen edellyttää yksilön mielen henkistä prosessointia. Itsetuntemus, kokemuksista oppiminen ja reflektio ovat erittäin tärkeitä tekijöitä ammatti-identiteetin kasvussa. Tämän lisäksi ympäristöllä on oleellinen rooli. Toisaalta sosionomin asiantuntijuuteen sisältyy lisäksi moniammatillisen työn hallitseminen; sosionomin täytyy pystyä toimimaan työryhmissä yhdessä eri alojen toimijoiden kanssa ja toimimaan niissä oman alansa asiantuntijana. (Mäkinen ym. 2009, 43–44.)

Ammatti-identiteetin kasvuun vaikuttavat siten yksilölliset ja yhteisötekijät. Kaiken kaikkiaan ammatti-identiteetin kehittyminen voidaan jakaa kolmeen eri ulottuvuuteen: yhteiskunnalliseen, yhteisölliseen ja persoonalliseen. Yhteiskunnallisella ulottuvuudella otetaan huomioon työelämässä tapahtuvat muutokset. Yhteiskunnallista aikaa kuvaavat ammatit ja työhön liittyvät tehtävät. Yhteisöllinen ulottuvuus merkitsee työyhteisön tärkeyttä asiantuntijaksi kehittymisessä. Työpaikan uusi työntekijä sisäistää työyhteisöönsä kuuluvat arvot ja asenteet liittyen siten tiettyyn ammattikuntaan. Persoonallinen ammatti-identiteetti puolestaan kehittyy työvuosien varrella, jolloin se pystytään näkemään yksilöllisenä kokonaisuutena. Se sisältää muun muassa yksilön

omat arvot, ihmiskäsityksen, sekä tiedot ja taidot. Nämä piirteet tulevat persoonallisessa ammatti-identiteetissä esille osana työyhteisöä. (Mäkinen ym. 2009, 36–37.)

Ammatti-identiteetin kehittyminen on siis koko työelämän ajan kehittyvä prosessi. Kuitenkin edellä mainitut ammatti-identiteetin kehittymisen kolme eri ulottuvuutta voivat parhaimmillaan näkyä myös kansainvälisessä harjoittelussa. Yhteiskunnallinen ulottuvuus näkyy työharjoittelupaikan työtehtävissä ja työyhteisön kulttuurin omaksumisessa. Yhteisöllinen ulottuvuus näkyy siinä, kun työharjoittelija omaa työhön kuuluvat arvot ja asenteet, jotka ovat työyhteisöön kuulumisen edellytyksenä. Hän voi myös vaikuttaa työyhteisön toimintaan kertomalla miten järjestelmä toimii kotimaassa. Oletan, että eniten kansainvälinen vaihto muovaa kuitenkin persoonallista ammatti-identiteettiä. Kansainvälinen vaihto epäilemättä tuo jotain uutta ihmisen persoonaan. Se voi vahvistaa itsevarmuutta, lisätä ammattiin kuuluvia tietoja ja taitoja, sekä muokata arvomaailmaa.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tarkoitus ja tavoite

Tutkimuksellisen opinnäytetyöni tarkoituksena on selittää, miten kansainvälinen vaihto on vaikuttanut sosionomiopiskelijoiden ammatti-identiteettiin. Opinnäytetyössäni on tarkoituksena pohtia kansainvälisen vaihdon tuomia piirteitä vain tästä näkökulmasta. Tarkoitukseni on myös keskittyä ainoastaan sosionomiopiskelijoihin. Näin voin keskittyä nimenomaan sosiaalialan ammatti-identiteettiin.

Opinnäytetyön punaisena lankana on ammatti-identiteetti. Mistä se muodostuu? Miten ulkomailla työskentely tai opiskelu voi sitä kehittää? Sosiaalialalla asiakkaamme voivat tulla millaisista oloista tahansa. Voisiko ulkomaanvaihto auttaa ymmärtämään erilaisista oloista tulleita ihmisiä paremmin? Ovatko kokemukset ulkomailla kehittäneet sosiaalialalla tärkeitä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja? Myös persoonallinen kehitys on voinut vaikuttaa ammatti-identiteetin kasvuun. Sosiaalialan ammatti-identiteetti herättää useita eri näkökulmia, joita lähdin selvittämään haastateltaviltani. Haastatelluille esittämäni kysymykset toimivat opinnäytetyöni tutkimusongelmana. Sen tulkitsemisessa käytän avukseni myös omia kokemuksiani aiheesta. Tutkimusongelman laajuuden vuoksi olen pilkkonut tutkimuskysymykset pienempiin ammatti-identiteetin osa-alueisiin. Keskustelua on voinut vapaasti syntyä enemmän joistain tietystä aiheesta. Tärkeää on pysyä tutkimusongelman teemassa, eli ammatti-identiteetissä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on antaa kuva siitä, miten paljon kansainvälisellä vaihdolla on annettavaa ammatillisesti. Tavoitteena on selvittää, mitä ulkomaanvaihto on tuonut opiskelijan ammatti-identiteetille ja miten paljon hyötyä siitä on tulevaisuuden työssä sosionomina. Lisäksi tavoitteena on antaa kattava kuva niistä eduista, mitä ulkomaan vaihto antaa. Minulle opinnäytetyöni on onnistunut, jos se kannustaa jotakin lähtemään ulkomaille opiskelemaan tai harjoittelemaan. Toivon opinnäytetyöni näyttävän ulkomaanvaihdon laaja-alaisempana ilmiönä kuin mitä opiskelijat yleensä sen mieltävät. Kyse ei ole ainoastaan matkustamisesta, vaan se antaa oppimisen ohella myös todella paljon eväitä työelämään.

Tavoitteenani on saada näkymä koko prosessista, miten ulkomaanvaihto on muuttanut ihmisen käsityksiä omasta ammatti-identiteetistä. Tavoitteenani on saada vastaus mitä? ja miten? – kysymyksiin. Haluan tietää, mitä uutta ulkomaanvaihto on tuonut, miten se on muuttanut ja miten ulkomaanvaihto voi tukea yksilön ammatti-identiteetin kehitystä.

Uskon, että opinnäytetyöstäni on hyötyä Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun KV-toimistolle ja tuleville opiskelijoille. Myös muut ammattikorkeakoulut voivat käyttää tätä hyödyksi kannustamalla opiskelijoita ulkomaille. Opinnäytetyöni toivottavasti näyttää, että ulkomailta opiskelu tai työharjoittelu on todella hyödyllistä sosiaalialan kannalta. Parhaimmillaan se antaa ulkomaanvaihdolle enemmän painoarvoa ja hyödyllisen kuvan muillekin kuin maahanmuuttajatyöhön suuntautuille sosionomeille.

Opinnäytetyöni tukee myös omaa ammatillisen osaamisen kehittämistä, sillä saan syvällisemmin pohtia oman ammatti-identiteettini kehitystä kansainvälisessä vaihdossa. Teorian ja käytännön vastaavuuden tarkastelussa en ota huomioon pelkästään haastateltavieni kokemuksia, vaan myös omiani. Opinnäytetyöni avulla opin ymmärtämään paremmin syitä siihen, miksi kansainvälinen vaihto on kannattavaa. Tällä tavoin se kehittää myös oman ammatti-identiteettini kasvua.

5.2 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyöni noudattaa kvalitatiivista eli laadullista lähestymistapaa. Laadullisen tutkimuksen aineistoa pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineisto kootaan todellisissa tilanteissa. Siinä suositaan ihmistä tiedon keruun välineenä. Tutkija luottaa enemmän tutkittaviensa kanssa käytyihin keskusteluihin ja omiin havaintoihinsa kuin mittausvälineillä saatuun tietoon. Lähtökohtana on aineiston monipuolinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Laadullisessa tutkimuksessa myös suositaan menetelmiä, joissa tutkittavien näkökulmat pääsevät näkyviin. Kohteet valitaan tarkoituksenmukaisesti ja tapauksia tarkastellaan ainutlaatuisina. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 157, 160.)

Yleisimmin käytetyt aineistonkeruumenetelmät laadullisessa tutkimuksessa ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin pohjautuva informaatio. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.) Itse käytän opinnäytetyössäni aineistonkeruumenetelmänä haastatteluja, omia kokemuksiani ja ammatti-identiteettiä sekä kansainväliseen vaihtoon liittyvää teoretietoa.

Haastattelumuotona käytän teemahaastattelua. Teemahaastatteluun on etukäteen valittu tietyt teemat ja niihin liittyvät tarkentavat kysymykset. Teemahaastattelussa painotetaan ihmisten tulkintoja ilmiöistä, heidän niille antamiaan merkityksiä sekä miten merkitykset syntyvät kommunikaatiossa. (Tuomi ym. 2009, 75.) Olin etukäteen laatinut kysymykset, mutta annoin haastateltavilleni ”vapaat kädet” vastata mitä heille mieleen tuli aiheesta. Esimerkiksi kysymys ammatti-identiteetistä on hyvin laaja, jota varten tein listan tukikysymyksiä. Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluna. Tällä tavalla koin, että jokaisen oma kokemusmaailma tulee paremmin esille, ottaen huomioon, että jokainen haastateltavani oli ollut vaihdossa hyvin erilaisessa ympäristössä.

Tein laadullisen tutkimuksen haastatteleamalla kolmea ulkomailta työharjoittelussa tai opiskelemassa ollutta nykyistä tai entistä sosionomiopiskelijaa. Jo alusta alkaen tein selvät linjat tutkimuksen toteuttamisen suhteen: haastateltavieni täytyi olla sosionomeja, ja haastattelun täytyisi olla avoin, laadullinen haastattelu. Tavallaan jo itse aiheeni vaati sitä, ja jotta saisin mahdollisimman paljon näkökulmia irti haastateltavistani, edellytyksenä oli avoin dialogi. Ottaen huomioon kuinka laaja aihe ammatti-identiteetti käsitteenä on, oli luonnollista, että haastatteluissa ilmeni ja painottui erilaisia asioita.

Tein ensimmäisen haastattelun Portugalissa vaihdossa olleelle sosionomille hänen kotonaan. Haastattelu sujui mutkitta ja haastateltavallani oli paljon ajatuksia sosionomin ammatti-identiteetin kehityksestä Portugalin vaihdon aikana. Toisen haastatteluni tein koulussa Saksassa vaihdossa olleen sosionomin kanssa. Kyseinen haastattelu auttoi huomaamaan, että kysymyksistäni puuttui jotain. Tämän jälkeen laajensin tukikysymyksiäni sosiaalialan ammatti-identiteetistä niin, että saisin haastattelusta enemmän irti. Sitten haastattelin Saksassa ollutta sosionomia uudestaan koululla.

Vaikka Portugalissa olleelta haastateltavaltani sainkin hyvin informaatiota ensimmäisellä haastattelukerralla, päätin uusien tukikysymysten kautta haastatella myös häntä vielä uudestaan.

Kun Portugalin ja Saksan haastateltavien kohdalla haastattelut olivat valmiit, haastattelin Ugandassa ollutta niin ikään koulussa. Portugalissa ja Saksassa olleet ovat käyneet siis käytännössä kaksi eri haastattelua läpi, mutta en koe tämän eriarvoistavan tuloksia, sillä kysymyksen asettelu oli täysin sama myös Ugandassa olleelle.

Opinnäytetyössäni käytetty kysymyksenasettelu oli seuraavanlainen:

1. Kertoisitko ensin missä olit vaihdossa, oliko kyseessä opiskelu vai työharjoittelu ja kuinka kauan vaihto kesti. Miksi valitsit kyseisen kohteen ja vaihtomuodon (opiskelu/työharjoittelu)?
2. Miten kyky toimia kulttuurien välisissä vuorovaikutustilanteissa näkyi ulkomaanvaihdon/harjoittelun jälkeen?
3. Miten vaihto on vaikuttanut ammatti-identiteettiisi sosionomina?
4. Miten ulkomaanvaihto/harjoittelu voi tukea sosionomin ammatti-identiteettiä?

Kysymys (1) toimi lähinnä pohjakysymyksenä, jotta sain perustiedot haastateltavani vaihtomuodosta. Kysymys (2) olisi voinut olla tukikysymyksenä kysymykselle (3). Laitoin tämän kuitenkin eriäväksi kysymykseksi jo senkin takia, että mielestäni kyseessä on tärkeä elementti ottaen huomioon että ammatti-identiteettiä tarkastellaan nimenomaan kansainvälisen vaihdon näkökulmasta.

Koko opinnäytetyöni tavoitteena on vastata kysymykseen (3). Tämä on laaja kysymys, joka väistämättä tarvitsee rinnalleen tukikysymyksiä, jotta haastateltava ymmärtää, mihin pyrin. Osa tukikysymyksistä oli sellaista, joihin osa ei osannut vastata ollenkaan ja toiselle tuli aiheesta enemmän ajatuksia esille. Tavoitteenahan olikin saada mahdollisimman paljon erilaisia näkökulmia ammatti-identiteetistä.

Tukikysymyksinä kysymykseen (3) keskustelua herättivät kaikissa haastateltavissani enemmän tai vähemmän seuraavat kysymykset:

- Miten ulkomaanvaihto on kehittänyt yhteistyötaitojasi?
- Miten olet ammatillisesti kehittynyt tiedoiltasi ja taidoiltasi ulkomaan vaihdon aikana?
- Sosiaalialan perusarvoihin nähdään kuuluvan tasa-arvo, humanisuus, solidaarisuus, asiakaslähtöisyys, yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden lisääminen. Miten ulkomaanvaihto on kehittänyt omaa ammatillista arvomaailmaasi?
- Miten oma henkilökohtainen käsityksesi sosionomin ammatista on muuttunut ulkomaanvaihdon aikana?
- Vahvistuiko ulkomaanvaihdon aikana ammattiin suuntautumisvalintasi?
- Millaisia kehittämisideoita sait omien ulkomaanvaihdon kokemuksiesi pohjalta?
- Mitä pitäisi huomioida ulkomaanvaihdon aikana, jotta vaihdosta olisi ammatillisesti mahdollisimman paljon hyötyä?

Kysymyksen (4) olin laittanut siksi, että halusin myös haastateltavieni mielipiteen sille, miksi ulkomaanvaihto on tärkeä osa ammatillisessa kehittämisessä. Toki nämä tulevat esille jo edellisessä kysymyksessä, mutta tavallaan viimeisellä kysymyksellä annoin haastateltavilleni mahdollisuuden vielä painottaa tärkeinä pitämiään asioita kansainväliseen vaihtoon ja ammatti-identiteettiin liittyen.

5.3 Analyysimenetelmä

Opinnäytetyöni laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmänä on sisällönanalyysi. Sisällönanalyysin tarkoituksena on saada tutkittavasta asiasta kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa asiaa ja analyysi pyrkii luomaan tutkittavasta ilmiöstä sanallisen ja selkeän kuvauksen. Sisällönanalyysin tarkoituksena on organisoida aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen

sisältämää tietoa. Kvalitatiivisen aineiston analysoinnin pyrkimyksenä on lisätä informaatioarvoa, sillä sekalaisesta aineistosta on tavoitteena muodostaa mielekästä, selkeää ja yhtenäistä tietoa. Analyysi antaa selkeyttä aineistoon, ja mahdollistaa luotettavien ja selkeiden johtopäätösten tekemisen tutkimuksen kohteesta. Aineiston kvalitatiivinen käsittely pohjautuu loogiseen päättelyyn ja tulkitsemiseen, jossa aineisto ensin hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja rakennetaan uudelleen järkeväksi kokonaisuudeksi uudella tavalla. (Tuomi ym. 2009, 103, 108.)

On olemassa aineistolähtöinen, teorialähtöinen ja teoriaohjaava sisällönanalyysi. Opinnäytetyöni tulosten analyysi perustuu aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin. Aineistolähtöisen kvalitatiivisen eli induktiivisen aineiston analyysi on jaettu kolmeksi erivaiheiseksi prosessiksi: aineiston pelkistämiseksi, ryhmittelyksi ja teoreettisten käsitteiden luomiseksi. Aineiston pelkistämisessä eli redusoinnissa esimerkiksi haastatteluaineisto pelkistetään niin, että aineistosta otetaan tutkimukselle tarpeeton tieto pois. Tällöin aineistosta kirjoitetaan tutkimukselle olennaiset ilmaukset ylös. Nämä ilmaukset voidaan luokitella kategoriaan ”pelkistetyt ilmaukset”. Aineiston ryhmittelyssä eli klusteroinnissa aineistosta poimitut alkuperäisilmaukset tarkastellaan tarkasti ja aineistosta etsitään käsitteitä, jotka kuvaavat samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia. Ryhmittelyssä alkuperäisilmaukset jaotellaan alaluokkiin. Klusterointi johtaa abstrahointiin eli käsitteellistämiseen, jossa erotetaan tärkeät tiedot tutkimuksen näkökulmasta ja valikoidun tiedon pohjalta luodaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahointi johtaa teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Luokittelun yhdistely jatkuu, ja näin saadaan yläluokka. Yhdistelemällä käsitteitä saadaan vastaus itse tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi pohjautuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa empiirisestä aineistosta jatketaan kohti käsitteellisempää näkemystä tutkimusilmiöstä. (Tuomi ym. 2009, 108–113, 117.)

Käytännössä sisällönanalyysimenetelmä opinnäytetyössäni eteni niin, että haastattelujen litteroimisen jälkeen aloin pelkistämään vastauksia selkeämpään muotoon liitteen (1) mukaisesti. Kansainvälisestä vaihdosta puhuttaessa keskustelu menee helposti muualle, joten haastatteluja analysoitaessa on tärkeää, että niistä on ensin erotellut ne asiat, jotka ovat tutkimuksen kannalta merkittäviä. Jäsensin haastateltavieni vastaukset (ja omat

ajatukseni) ensin alaluokkaan, sitten yläluokkaan ja lopuksi pääluokkaan. Alaluokkia sijoittaessa olin tyytyväinen päädyttyäni tähän analyysimenetelmään, sillä ajatuksia aiheesta kertyi melko paljon ajatuksia. Tällä tavoin pystyin jäsentämään haastatteluissa ilmenneet samankaltaisuudet ja eroavaisuudet. Näin päädyin johtopäätöksiin, jotka ovat rinnastettavissa teoreettiseen tietoon.

5.4 Opinnäytetyön luotettavuus

Aloitin opinnäytetyöni tutkimussuunnitelman teon syksyllä 2012. Opinnäytetyöni lähti kuitenkin varsinaisesti käyntiin vasta alkuvuodesta 2013. Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluna, joista kahta ensimmäistä (Portugalissa ja Saksassa ollutta henkilöä) haastattelin kahdesti. Kaikissa haastatteluissa käytin nauhuria, paitsi toiseen haastatteluun Portugalissa ollut työharjoittelija vastasi sähköpostin välityksellä muuttuneesta tilanteesta johtuen. Suoritin haastattelut saman kaavan mukaan, vaikka kahta ensimmäistä haastattelinkin kahdesti. Toinen haastattelu oli välttämätön erityisesti Saksassa olleen henkilön kohdalla. Ensimmäisen haastattelun kysymykset eivät olleet riittävän selkeitä, mutta tutkimuksen luotettavuuden kannalta halusin tehdä haastattelun toisen kerran myös Portugalissa olleen kohdalla. Mielestäni aineisto oli riittävä. Haastateltavani olivat sopivasti olleet erilaisissa maissa, joista kaksi oli ollut työharjoittelussa ja yksi opiskelemassa. Kolme haastattelua ja omat kokemukset olivat riittäviä monipuoliseen analysointiin.

Opinnäytetyöni kohteella on minulle henkilökohtaista painoarvoa omien kokemusteni vuoksi, kuten aiemmin jo mainitsin. Vaikka aihe onkin minulle läheinen, en koe tämän silti vaarantavan tutkimuksen etenemistä; ovathan kaikki haastateltavani olleet vaihdossa eri maissa ja jokaisella on omat kokemusmaailmansa kerrottavanaan, jotka voivat poiketa paljon omistani. Olen pyrkinyt parhaani mukaan objektiivisuuteen tutkimustuloksia analysoidessa. Toisaalta henkilökohtaiset kokemukseni aiheesta toivat väkisinkin ennako-odotuksia tutkimuksen tuloksista. Minulla oli etukäteen oletuksena, että kansainvälinen vaihto on väistämättä tuonut jotain uutta ja positiivista mukanaan. Siitä huolimatta tavoitteenani ei ollut ikään kuin todistella näitä ennako-oletuksia, vaan

lähdin avoimin mielin haastatteluihin toivoen saavani mahdollisimman paljon uusia näkökulmia.

Myönteisistä ennakko-odotuksista huolimatta en osannut tarkalleen ennakoida, minkälaisia ajatuksia ulkomaanvaihto on jokaiselle tuonut. Joitain oletuksia kuitenkin tein mielessäni. Onhan luonnollista, että esimerkiksi vieraalla kielellä toimiessa vuorovaikutustaidot kehittyvät. Siitä huolimatta opinnäytetyöni on antanut myös uutta ajateltavaa. Erityisesti Portugalissa ollut antoi uutta, mielenkiintoista pohdittavaa ammatti-identiteetin kehittymisestä vieraalla kentällä. Hän vakuuttui huomattavasti portugalilaisen työilmapiirin vaikutuksesta ammattitaitoon. Tämä toi hedelmällisiä pohdintoja siitä, miten suomalaista sosiaalialan työikäntöjä voisi tulevaisuuden työssä kehittää.

Haastattelujen litteroimisen jälkeen minun täytyi löytää keino saada aineisto selkeään muotoon. Päädyin sisällönanalyysiin, jonka kautta sain sisällön jäsennehtyä ammatti-identiteettiin liittyviin näkökulmiin. Se antoi selkeyttä tulosten analysoinnissa. Haastateltavieni ja omien kokemusteni kautta saatoin jäsentää tiettyjä samankaltaisuuksia, jotka ovat kehittyneet kansainvälisen vaihdon aikana. Näitä ovat: vuorovaikutustaidot, yhteistyötaidot, heittäytymiskyky, kielitaito, uudet näkökulmat ja valmiudet sekä suhtautuminen omaan ammattiin, joka on tuonut syvällisempää ulottuvuutta.

Eettisistä syistä haastateltavani esiintyvät anonymoineinä. Anonyymiys antaa mielestäni vapautta avoimempiin vastauksiin ja näkökulmiin. Olen laittanut heidän omat ilmauksensa pelkistettyyn muotoon (liite 1), jonka kautta olen tehnyt johtopäätökseni. Seuraavaksi käsittelen kuitenkin tarkemmin jokaisen haastattelun ja niitä näkökulmia ja tulkintoja, mitä jokainen haastattelu toi esille.

6 HAASTATELTAVIEN KOKEMUKSET

6.1 Työharjoittelu Portugalissa

Ensimmäinen haastateltavani oli ollut Portugalissa neljä kuukautta työharjoittelussa kehitysvammaisten ja skitsofreenikkojen päiväkeskustoiminnassa. Kyseessä oli vastavalmistuneiden Leonardo da Vinci -projekti pienessä Castelo Brancon kaupungissa.

Haastateltavani kokemus Portugalissa oli erittäin positiivinen. Hän koki saaneensa itsevarmuutta ja rohkeutta selviytyä täysin vieraissakin olosuhteissa. Kyseessä oli täysin uusi maa, jossa puhuttiin kieltä, jota hän ei osannut. Tällöin olivat kyseisen henkilön harrastajanäyttelijän kokemukset tarpeen, sillä ilmeillä pystyi kommunikoimaan riittävästi. Hän kertoikin nonverbaalisen viestinnän taitojen kehittyneen vaihdon aikana.

Portugalin työharjoittelu antoi hänelle aivan uudenlaista ammattitaitoa. Yhteistyötaidot kohenivat ja hän kokee, että hänellä on nyt paljon annettavaa tulevaisuuden työssään. Hänellä on monenlaista työelämäkokemusta Suomessa, jonka ansiosta hän pystyi vertailemaan Suomen ja Portugalin työpaikkailmapiirin eroja. Hän kertoi, ettei Portugalin työharjoittelupaikassa ollut ollenkaan ns. ”kuppikuntia” ja yleisestikin työpaikan ilmapiiri oli myönteinen ja rento. He puhuivat usein kiihkeästi omasta ammatistaan. Kun puhuttiin vakavasti, se liittyi aina jonkin asiakkaan tapaukseen eikä toisista selän takana puhumiseen. Asiakkaasta puhuttaessa he eivät koskaan kinastelleet keskenään siitä mikä on oikea tapa hoitaa asiakasta, vaan yrittivät yhdessä miettiä oikeaa ratkaisua ongelmaan. Haastateltavani kokemuksen mukaan suomalainen sosiaali – ja terveysalan työilmapiiri on usein päinvastainen, jolloin keskitytään liikaa johonkin muuhun kuin itse asiakkaan hyvinvointiin. Portugalissa kaikki puhalsivat yhteen hiileen, jotta asiakkaalla menisi paremmin. Tämän hän aikoo pitää kirkkaana mielessään, kun tulee taas suomalaiseen työpaikkaan. Hän kokee yhdeksi suomalaisten ongelmaksi ylimielisyyden, vaikka meidän täytyisi olla nöyriä ja ymmärtää, että köyhemmälläkin maalla voi olla paljon opetettavaa.

Tässä kuvastui aito esimerkki unohtumattomasta oppimiskokemuksesta ulkomaan työharjoittelussa. Hänelle valkeni aivan uudenlaisia näkökulmia asiakaslähtöiseen toimintaan. Ammatti-identiteettiin kuuluu myös reflektio omaa toimintaansa kohtaan; vaihtokohteessa hän joutui punnitsemaan sitä toimintakulttuuria, mihin oli Suomen työpaikoissa tottunut. Ennakkoluulottoman asenteensa ansiosta hän osasi ottaa avoimesti vastaan erilaiset käytännöt, ja nähdä Suomen järjestelmässä olevat kehittämisen kohteet.

Haastateltavani koki, että Portugalissa osattiin käyttää hyväksi myös enemmän luovia menetelmiä hyväksi. Ei kangistuttu kaavoihin, vaan haluttiin tehdä asioita, joista jäisi hyvä mieli sekä asiakkaille että työntekijöille. Kaikkia rutiineja ei ollut kirkossa kuulutettu, vaan joskus saatettiin poiketa normaalista päivärutiinista. Sekä asiakkailla että työntekijöillä oli hauskaa yhdessä, eikä heidän välillään ollut mitään hierarkkista kuilua. Kenenkään ei tarvinnut pelätä kasvonsa menettämistä vaan jokainen sai olla oma itsensä. Mitään erillisiä ryhmittymiä ei ollut vaan kaikki toimivat yhdessä.

Yksi merkittävistä eroista oli myös fyysinen läheisyys. Haastateltavani kertoi, että halaukset, poskisuudelmat ja silittelyt olivat hyvin tavallisia. Hoitajat ja asiakkaat saivat huutaa toisilleen, jonka jälkeen halattiin ja pussailtiin. Hän kaippaa Suomesta myös tätä koskettelua; *”ei lässyttämistä, mutta osoitusta siitä, että välittää.”* Fyysisellä läheisyydellä hän sanoi pääsevänsä lähemmäksi asiakasta ilman, että se tuntuisi henkilökohtaisen rajan loukkaukselta. Tämä antoi rohkeutta kokeilla myös omaa persoonallista tapaa kohdata asiakas muullakin tavoin kuin mitä oli opetettu tai mihin meillä oli totuttu. Hänen omien sanojensa mukaan tietämys siitä, miten moninaisin tavoin sosionomi voi toimia, kasvoi ulkomailla.

Haastateltavani koki, että sosionomin ammatti-identiteetille on tärkeää määrätynlainen itsetunnon kehittyminen, mikä vahvistui hänelle vaihdon aikana. Hän näki, että asiakkaita täytyy kohdella tasa-arvoisesti; olemmehan kaikki samanarvoisia ihmisiä eikä kukaan voi olla toista korkeammalla. Hän oli nähnyt suomalaisessa yhteiskunnassa, että hoitohenkilökunta saattaa yrittää kohottaa itsensä ylempiarvoiseen asemaan. Hän kokee, että suomalaisissa työyhteisöissä helposti tuomitaan erilaisuus. Kaiken pitää

mennä tiettyjen normien mukaan. Sosionomin ammatti-identiteettiin kuuluukin, että täytyy pitää oman arvonsa ja periaatteensa siitä, miten toimia sosionomina työpaikalla, mutta erittäin suurena vaarana on joutua senhetkiseen työpaikan imuun. Jos 10 ihmistä sanoo, että näin on asiat ennenkin hoidettu, sitä on vaikea muuttaa. Hän kertoi esimerkiksi että toiset työntekijät eivät sulattaneet liian tuttavallista asennetta asiakkaiden kanssa eräässä entisessä työpaikassaan. Tällöin tarvitaan rohkeutta, että uskaltaa mennä oman vision mukaan, eikä ala kuuntelemaan muita työntekijöitä. Johtajien määräämään tyyliin on helppo mennä mukaan ja alistua. Juuri tällaisissa tilanteissa tarvitaan ammatillista itsetuntoa. Pitää uskaltaa uhmata jopa johtoa ja kertoa esimerkiksi tästä omasta ulkomaan kokemuksesta, miten siellä asiat hoidettiin ja kaikki voivat hyvin.

Kokonaisuudessaan vaihto varmisti haastateltavan omaa ajatusmaailmaa siitä, miten asiakastyössä tulee toimia. Portugalissa hänen työtoverinsa suhtautuivat työhönsä avoimen intohimoisesti, mutta Suomessa eräässä työpaikassa hänestä oltiin vastaavassa tilanteessa enemmänkin huolissaan ja kyseltiin, miten hän jaksaa toimia kyseisellä tavalla. Huolta aiheutti se, miten intensiivisesti hän oli mukana työssä jos hän halusi muuttaa joitain toimintatapoja. Portugalissa hänelle kuitenkin vahvistui ajatus, että suhtautumalla työhönsä intohimoisesti voi saada paremmin tuloksia aikaan ja samalla kehittää myös työilmapiiriä.

Vaihdon aikana haastateltavani ammatillinen itsevarmuus vahvistui. Hän uskoo sen osittain johtuvan siitä, että harjoittelu-aika oli pitkä (4 kk) ja hän oli samassa harjoittelupaikassa koko ajan. Siten myös työpaikan ammatillisiin arvoihin ja käytäntöihin pääsi perehtymään, jolloin talon tavat ja arvot sisäistyivät.

Arvomaailmasta puhuttaessa haastateltavani koki, että Suomessa tasa-arvosta puhuttaessa puhutaan vain miesten ja naisten tasa-arvosta, mutta ei ymmärretä mitään kaikkea muuta käsitteeseen liittyä. Suomessa työntekijöiden ja asiakkaiden välinen kuilu on syvempi, Portugalissa he olivat samalla tasolla ja jokainen asiakas otettiin huomioon kokonaisuutena. Kenestäkään asiakkaasta ei puhuttu hänen ongelmansa mukaan, vaan kaikki tunsivat toisena ja asiakas oli työntekijälle ihminen, persoona.

Haastateltavani koki saaneensa aivan uudenlaisia voimavaroja niin ihmisenä kuin työntekijänäkin ulkomaan työharjoittelussa. Ammatillisesti se antoi hänelle uuden tavan katsoa työkulttuuria Suomessa. Hän koki, että Suomella olisi paljon opittavaa Portugalin mallista.

”Olen tullut yhä ammattilypeämmäksi sosionomin ammatista harjoittelun myötä. Näen nyt, miten tärkeää ja laaja-alaista työtä sosionomi tekee ja mitkä lukuisat mahdollisuudet ammatissa kehittymiseen tässä työssä tarjoutuu. Näkemys siitä, miten työtä tehdään kansainvälisesti, oli omia näköaloja hyvin avartavaa.”

Tärkeänä piirteenä ammatti-identiteetissä on olla ylpeä omasta ammatistaan. Vahvan ammatti-identiteetin omaava henkilö ei ole sosiaalialalla ainoastaan töissä, vaan hän lisäksi elää ”sosionomina” ollen ylpeä siitä. (Santala 2008, 81.) Työharjoittelu Portugalissa vahvisti siis ammattilypeyttä ja toi ymmärrystä siitä, miten tärkeää sosionomin työ on. Ammatillinen itsevarmuus ja asiakaslähtöisen toiminnan taidot kehittivät työharjoittelussa ulkomailla.

6.2 Opiskelu Saksassa

Toinen haastateltavani oli 5 kk Erasmus-kautta vaihto-opiskelijana Hildesheimissä, Saksassa. Haastateltavalleni oli koko vaihtoprosessi alusta loppuun positiivinen kokemus. Hän lähti Saksaan avoimin mielin tietämättä mitä odottaa. Lähteminen oli melko helppoa kun kyseessä oli EU-maa. Lähtemistä helpottivat myös tutut ihmiset paikan päällä.

Kyky toimia kulttuurien välisissä vuorovaikutustilanteissa kehittyi vaihdon aikana. Kohteessa oli paljon erimaalaisia ihmisiä, ei ainoastaan EU-kansalaisia. Vaikka hän sanoi, että on aina pitänyt itseään avoimena ihmisenä, hän ymmärtää kuitenkin nykyään paremmin ihmiskunnan diversiteettiä. Vaihdon aikana tuli vastaan sellaisia tapauksia, mitä hän ei ollut ennen kohdannut. Esimerkiksi turkkilaisten opiskelijoiden esittelemä

perhekoti, joka sijaitsi heidän kotikaupungissaan, muistutti muiden opiskelijoiden mielestä lähinnä vankilaa. Näin haastateltavani tuli samalla tutustuneeksi myös muiden maiden käytäntöihin, jotka saattoivat rajustikin poiketa suomalaisesta mallista.

Ajankohdallisesti vaihto osui hyvään aikaan, koska haastateltavani pääsi heti vaihdon jälkeen työharjoitteluun maahanmuuttajien pariin. Hän huomasi, että työharjoittelupaikassa vuorovaikutustilanteet tuntuivat rennommilta. Toisaalta hänellä ei ole koskaan aikaisemminkaan ollut vuorovaikutustilanteissa erityisempiä ongelmia ulkomaalaisten kanssa. Tällaiset tilanteet sujuivat kuitenkin rennommin Saksassa koetun ”kulttuurikylyn” jälkeen. Tämä oli myös yhtenä motiivina hakeutua vaihtoon. Suurin motiivi oli kuitenkin se, että hän oli aina halunnut opiskella ulkomailla.

Vaihdon vaikutus ammatilliseen arvomaailmaan oli haastateltavan mielestä haasteellinen kysymys. Hänen mielestään sosionomin perusarvot pitäisi omata, olipa ollut vaihdossa tai ei. Toisaalta hän kiinnitti kuitenkin tunneilla huomiota siihen, että Saksassa varsinkin historian takia painotetaan aika paljon maahanmuuttajien kohtaamista ja kiinnitetään erityisen paljon huomiota myös vammaisten kohteluun ja huomioimiseen. Häneen vaikutti erityisesti kurssi, jota opetti itsekkin liikuntarajoitteinen ihminen. Hän antoi oppilailleen tehtäväksi mennä pyörätuolilla kaupunkiin ja katsoa miten pääsee eri paikkoihin, esimerkiksi kauppaan. Tämän kurssin avulla pääsi todella liikuntarajoitteisen henkilön elämään sisälle ja oppi näkemään heidän kohtaamansa haasteet aivan uusin silmin.

Toinen mieleenpainuva kurssi käsitteli äkillisen kriisitilanteen kohdanneita ihmisiä ja heidän auttamistaan. Siitä oli hyötyä, koska se porautui niin paljon syvemmälle kuin mitä hän oli aikaisemmin aiheesta opiskellut. Tämä on tärkeä taito sosiaalialan työssä, koska usein voi tulla vastaan yllättäviä ja vaikeita tilanteita asiakkaan kanssa. Tällä osa-alueella haastateltavani tieto – ja taitopuoli on siis kehittynyt ja hän kokee, että siitä tulee olemaan paljon hyötyä työelämässä.

Sosionomin ammatti-identiteetille on tärkeää hänen mielestään tietynlainen heittäytymiskyky. Sosionomin työssä on paljon kohtaamisia erilaisten ihmisten kanssa,

joiden kanssa pitäisi tulla toimeen. Ulkomaanvaihto tukee sitä jo siinäkin mielessä, että täytyy olla uskallusta lähteä jonnekin vieraaseen paikkaan tietämättä mitä siellä tapahtuu.

”Tietynlaista heittäytymiskykyä tarvitaan sosionomin työssä. Tässä työssä tulee kuitenkin niin erilaisia ihmisiä aina vastaan ja jokaisen kanssa pitäisi osata olla luontevasti.”

Kansainvälinen vaihto vaikutti hänen ammatti-identiteettiinsä myös siinä mielessä, että hänelle heräsi mielenkiinto kouluttautua pidemmälle ja kehittää ammatillisuuttaan. Saksassa ammattikorkeakoulusta sosionomiksi opiskelleet nimittäin valmistuvat sosiaalityöntekijöiksi. Kuilu yliopiston ja ammattikorkeakoulun välillä on siten Suomessa melko suuri Saksaan verrattuna. Tämän selittäminen Saksassa herätti syvällisempiä pohdintoja omasta ammatillisuudesta. Täten hän haluaa nyt laajentaa osaamistaan sosiaalityöntekijäksi.

Haastateltavani sanoi, että pitäisi pyrkiä perehtymään hyvin paikallisiin järjestelmiin ja olla aktiivinen, jotta vaihdosta saisi ammatillisesti mahdollisimman suuren hyödyn. Hänen mielestään kannattaa tehdä molemmat, opiskelu ja työharjoittelu, mikäli se vain on mahdollista. Hän olisi kaivannut vielä harjoittelujaksoa, päästä ihan konkreettisesti sisälle saksalaiseen työelämään.

6.3 Työharjoittelu Ugandassa

Kolmas ja viimeinen haastateltavistani oli ollut kaksi kuukautta työharjoittelussa Ugandan pääkaupungissa Kampalassa. Työharjoittelun piti kestää kolme kuukautta, mutta alueelle iski ebolavirus, jonka vuoksi hän joutui lähtemään maasta aikaisemmin. Työharjoittelu oli todella monipuolista, sillä hän työskenteli ensin orpokodissa, sitten fyysisesti vammaisten lasten koulussa ja lopuksi organisaatiossa, joka huolehti yksinäisistä vanhuksista. Sen jälkeen hänen piti tehdä harjoittelu myös slummikoulussa, joka valitettavasti jäi toteutumatta aikaisemman lähdön vuoksi. Päämotiivi Afrikkaan

lähtemiselle oli halu kokea jotain aivan uutta. Hän ajatteli, ettei eurooppalaisilla kohteilla olisi niin paljon annettavaa kuin Afrikalla.

Haastateltavani uskoo vuorovaikutustaitojen kehittyneen vaihdon aikana. Hän on aina yrittänyt ottaa toisten kulttuuritaustat huomioon, mutta tämän kokemuksen jälkeen hän kiinnittää niihin yhä enemmän huomiota törmätessään henkilöön, joka tulee täysin erilaisista taustoista. Ymmärrys esimerkiksi maahanmuuttajia kohtaan on syventynyt, kun tietää paremmin millaisista oloista he saattavat olla kotoisin.

Haastateltavani kertoi, että yhteistyötaidot kehittyivät vaihdon aikana suuresti. Yhteistyötä oli pakko tehdä asuttaessa vaihto-opiskelijoiden kanssa pari kuukautta saman katon alla, sillä kompromisseja täytyi osata tehdä. Yhteistyötaidot kehittyivät myös kun oli töissä ihmisten kanssa, jotka eivät välttämättä puhuneet samaa kieltä (englantia). Silloin joutui keksimään soveltavia tapoja tilanteista selviytyäkseen.

Sosionomin arvomaailmasta puhuttaessa mieleen nousi kysymys tasa-arvosta. Jos vertaa esimerkiksi Ugandan ja Suomen koulutusmahdollisuuksia, niin Ugandassa koulutus ei ole missään suhteessa tasa-arvoista. Opiskelu on mahdollista vain, jos omistaa rikkaat vanhemmat. Muuten opintojen ohella joutuu tekemään lujasti töitä. Toinen arvoihin liittyvä ajatus liittyi perhekeskeisyyteen, johon kuitenkin liittyi ristiriitaisuuksia. Periaatteessa Ugandassa on hyvin vahvat perhearvot, mutta kuitenkin esimerkiksi vanhustenhuoltoa ei ole. Koko maassa ei ole yhtäkään vanhustenkotia. Hän teki jonkin aikaa töitä yksinäisistä vanhuksista huolehtivassa organisaatiossa, minkä hän kertoi olevan välillä hyvin rankkaa katseltavaa. Puhuttiin paljon perheen tärkeydestä, mutta kuitenkin vanhuksat elivät hyvin vaatimattomissa oloissa lattialla nukkuen. Vanhuksista näki, että he arvostivat sitä työtä mitä heidän eteen tehdään ottaen huomioon sen, miten vähän siellä on vanhuksiin suuntautuvaa sosiaalityötä. Nämä kokemukset saivat haastateltavani pohtimaan, miten hyvin asiat ovat Suomessa. Se kasvatti omaa kulttuuri-identiteettiä; nyt hän osaa arvostaa suomalaista järjestelmää aivan uudesta näkökulmasta.

Sosionomin ammatti-identiteettiin liittyy vahvasti asiakaslähtöisyys. Haastateltavani koki, etteivät palvelut olleet aina kovinkaan asiakaslähtöisiä. Esimerkiksi orpokodissa lapsia ei koskaan otettu syliin ja heitä lyötiin, jos he alkoivat itkeä. Välillä haastateltavani kokikin, että asiakkaisiin suhtauduttiin alistaisesti. Hän ajatteli sen johtuvan siitä, että palveluita on ollut maassa vasta niin vähän aikaa. Hän kertoi erään vaihtokaverinsa olleen Kutapikan mielisairaalassa harjoittelussa, joka on Ugandan, Kenian ja Etiopian ainoa mielisairaala. Hoito ei ollut siellä kovin pitkällä, vaan laitoksesta tuli lähinnä mieleen vankila. Palvelut eivät yleisesti ottaen olleet läheskään yhtä pitkälle kehittyneitä kuin Suomessa.

Haastateltavani työharjoittelukokemus Ugandassa on tuonut aivan uutta syvyyttä siihen, miten hän näkee sosionomin ammatin. Hänelle vahvistui ajatus siitä, miten tärkeää sosiaalityö ja kaikki siihen liittyvä on - varsinkin ottaen huomioon sen, ettei sitä paljon Ugandassa ole. Hän toivoisi, että Suomen sosiaalityön järjestelmää voisi viedä myös Afrikkaan. Sosiaalityön puutteen vuoksi joudutaan myös usein luopumaan lapsista, mikäli ei itse pysty elättämään heitä. Valtio ei takaa minkäänlaista tukiverkostoa. Näin hän pääsi näkemään konkreettisesti, miten sosiaalityön puuttuminen näkyy yhteiskunnassa ja miten tärkeää hänen työnsä on.

Työharjoittelu kehitysmaassa on epäilemättä aina mieltä ravisuttava kokemus ja lienee tavallista kokea ja nähdä paljon köyhyyttä, ihmisiä täysin oman onnensa nojassa. Kokemus voi olla rankkakin, mutta siitä huolimatta pinnalle voi nousta jotain positiivista. Miettiessä Ugandassa kokemiaan myönteisiä piirteitä, esille nousi ihmisten positiiviset ja lämpimät asenteet. He olivat suomalaisia välittömämpiä. Toisaalta tämä piirre ei tullut esille jokaisessa työharjoittelupaikassa, kuten edellä mainittu esimerkki orpokodista kertoi. Orpokodin kohdalla kyse saattoi olla kielimuurista. Lisäksi siellä käy todella paljon vapaaehtoistyöntekijöitä, joten oltiin ehkä kyllästyneitä siihen, että parin viikon välein tulee uusia työntekijöitä. Kaikissa muissa työpaikoissa hänet kuitenkin otettiin lämpimästi vastaan, aivan kuin hän olisi yksi työntekijöistä. Tämä luonnollisesti helpotti sopeutumista uuteen työpaikkaan.

Haastateltavani toivoisi samaa positiivista ilmapiiriä myös Suomeen, aivan samoin kuten hän toivoisi suomalaista palvelujärjestelmää Ugandaan. Asiakkaita tulisi kohdella henkilöinä, eikä vain asiakkaina, numeroina. Hän on saanut sellaisen kuvan, että esimerkiksi monissa Suomen vanhainkodeissa ongelmana on se, että hoidetaan vain asia, mutta ei keskitytä ihmiseen henkilöinä. Asiakkaalle täytyisi olla aina aikaa. Afrikkalainen kulttuuri on juuri sellainen, että ei ole oikein kiire mihinkään, vaan kaikelle on aikaa. Suomessa taas pitää aina olla kova tahti ja saada mahdollisimman paljon tulosta. Sen lisäksi, että ugandalainen kulttuuri on kiireetön, se ei ole myöskään niin paljon henkilökohtaisiin tavoitteisiin suuntautunutta. Heille elämässä ei ole tärkeintä edetä uralla ja saada mahdollisimman paljon rahaa, vaan selviytyä kustakin päivästä ja katsoa, mitä huomien tuo tullessaan.

Haastateltavani on suuntautunut lastensuojeluun, ja kertoikin suuntautumisvalinnan vahvistuneen vaihdon aikana. Erityisesti orpokoti vaikutti vahvasti häneen. Hänelle vahvistui ajatus siitä, miten tärkeää on tarjota mahdollisimman hyvä lapsuus.

”Varsinkin kun näki orpokodissa lasten tilanteen, niin se varsinkin vahvisti vaikka oon ennenkin ollut Suomessa lastensuojelupaikoissa töissä, mutta tämä oli kuitenkin niin erilainen tilanne. Heräsi todellinen halu auttaa lapsia, vaikka en ehkä pysty ugandalaisia lapsia auttamaan, mutta kuitenkin täällä Suomessa. Että mahdollisimman hyvä lapsuus pitää tarjota.”

Ulkomaanvaihto on ammatillisessa mielessä rikas kokemus, jonka kautta avautuu uusia näkökulmia omaan työhön. Jotta vaihto antaisi ammatillisesti mahdollisimman paljon käteen, on haastateltavani mukaan tärkeä huomioida, että harjoittelupaikat ovat sopivia. Hän kertoi, että Ugandassa aikaisemmin sosionomit ovat olleet harjoittelemassa lähinnä sairaanhoitajien avustajina, mutta nyt ensimmäistä kertaa harjoittelu oli järjestetty niin, että oma suuntautuminen otettiin huomioon. Kaiken lisäksi sai vielä itse päättää harjoittelupaikan mahdollisesta vaihdosta ja harjoitteluajan kestosta. Ammatti-identiteetin kehitystä ajatellen on tärkeää, että harjoittelupaikka ulkomailla vastaa sitä mitä on lähdössä tekemään.

Haastateltavani koki ulkomaanvaihdon todella hyödylliseksi kokemukseksi omaa ammattiaan ajatellen. Hänen mielestään on hyödyllistä nähdä, miten järjestelmä toteutuu aivan erilaisessa paikassa. Silloin osaa arvostaa paremmin sitä mitä Suomessa on ja näkee sitä kautta myös niitä virheitä, joita Suomessa tehdään. Jos työskentelee samalla tavoin ulkomailla kuin Suomessa, niin huomaa heti miten toiset siihen reagoivat. Kokemus auttaa siis näkemään käytännössä systeemimme hyvät ja huonot puolet. Tällä tavoin ulkomaan vaihto voi antaa myös uuden lähestymistavan tulevaisuuden työpaikassa Suomessa.

6.4 Omat kokemukset

Intoni lähteä tekemään opinnäytetyötä kansainvälisen vaihdon näkökulmasta lähti omista kokemuksistani Kanadassa ja Perussa, kuten aiemmin olen jo sanonut. Koen ulkomaanvaihdon ja työharjoittelun olleen voimaannuttavia ja elämään syvästi vaikuttaneita kokemuksia, joilla on ollut myös ammatillisesti paljon annettavaa.

Ensimmäisen ulkomaanvaihdon suoritin kuuden viikon ajan Kanadassa, Prinssi Edwardin saaren provinssin pienessä pääkaupungissa Charlottetownissa. Koko jakso perustui opiskeluun ja paikallisen järjestelmän tutustumiseen. Pääpaino oli erityisesti vammaisten kohtaamisessa ja heille järjestetyissä palveluissa. Tämä kokemus lisäsi vammaisiin kohdistuvaa ammattitaitoa huomattavasti. Erityisesti siksi, että vastaavaa koulutusta en ole Suomen puolella saanut suuntauduttuani aikuisväestöön (yhteisö- ja perusturvatyö). Voi siis sanoa, että ammatti-identiteettiäni ajatellen tietopuoleni kasvoi. Samalla myös taidot vammaisten kohtaamiseen kehittyivät, sillä siellä opin paremmin ymmärtämään kaikkia niitä haasteita, joita he kokevat päivittäin.

Kanadassa olin samaan aikaan vaihdossa kolmen suomalaisen ja viiden belgialaisen kanssa. Tämä oli oikea kulttuurikylypy, varsinkin kun me suomalaiset olimme taustoiltamme melko erilaisia mikä herätti varmasti hämmennystä niin paikallisten kuin belgialaistenkin silmissä. Niin kanadalaisten kuin belgialaisten kanssa ollessamme ja olimme kokemuksiamme oman maamme järjestelmästä. Suomen

hyvinvointipalvelujärjestelmä ja erityisesti koulutus herätti paljon kunnioitusta. Kanadassa ei ole tarjolla esimerkiksi erityisopettajan koulutusta. Lisäksi on melko harvinaista, että esimerkiksi kehitysvammainen lapsi laitettaisiin erityiskouluun, sillä se on maksullinen. He ovat siis usein aivan normaaleissa luokissa. Toisaalta vammaisen lapsen koulutusta pidettiin kuitenkin Kanadassa tärkeänä. Oli varsin tavallista, että he saivat yliopistokoulutuksen.

Tällaisista asioista keskustellessa voin sanoa vuorovaikutustaitojeni kehittyneen. Minun täytyi keskustella vieraalla kielellä vieraassa kulttuurissa oman maamme tavoista, sekä yrittää ymmärtää heidän tapojaan. Vierailujen aikana kommunikoin myös henkisesti vammaisten kanssa, mikä mielestäni tarvitsee erityislaatuista lähestymistapaa. Seurasin muun muassa Downin syndrooman omaavan tytön yksityistuntia. Huomasin, että hänen opettamiseensa tarvittiin runsaasti sekä kärsivällisyyttä että leikkimielisyyttä. Sain kokea tämän tunteen itsekin, kun minulle annettiin mahdollisuus tehdä yksi lukemis- ja kirjoitustehtävä erään AD/HDsta kärsivän pojan kanssa. Hän kyllä osasi lukea ja kirjoittaa, muttei pystynyt keskittymään, vaan heitteli kyniä muita ihmisiä päin tai kirjoitti vain yhden sanan. Huomasin miten haastavaa oli löytää balanssi kieltämisen ja positiivisen lähestymisen kanssa. Vaihto Kanadassa on hyvä esimerkki siitä, miten sain syvällisesti keskittyä tietyn osa-alueen analysointiin sosiaalialan työssä. Se antoi paljon ajateltavaa ammatillisesti.

Vaihto Perussa on ollut yksi elämäni hienoimmista kokemuksista. Tällä kertaa olin harjoittelussa kolme kuukautta, joten pääsin todella perehtymään perulaiseen kulttuuriin. Harjoittelupaikkana minulla oli Foro Educativo –niminen järjestö Perun pääkaupungissa Limassa. Foro Educativo on itsenäinen järjestö, jonka tavoitteena on Perun julkisen koulutuksen kehittäminen kestävän kehityksen ja tasa-arvon näkökulmasta. Tarkoituksena on tehdä koulutus tärkeäksi kansalliseen toimintaohjelmaan, osallistua ja edistää julkista keskustelua, kehittää sopimuksia, edistää kansalaisten voimaannuttamista vaikuttamalla muutokseen sekä edistää koulutuspolitiikan tehokkuutta Perun koulutusoikeuksien, tasa-arvon ja laadun näkökulmista. (Foro Educativo 2012.) Työhön kuului Perun järjestelmään tutustumista,

raporttien tekoa ja vierailuja slummeissa ja maaseudulla, joissa Perun julkinen koulutus kärsii eniten.

Koen harjoittelun Perussa kehittäneeni minua monella eri tavalla, niin ajatusmaailmaltani, persoonana kuin ammatilliselta tasoltakin. Koen kokemusteni antaneen minulle ihan erilaiset valmiudet kuin mitä minulla ennen oli. Jos jatkossa tulen työssäni törmäämään kehitysmaasta tulleisiin asiakkaihin, minulla on ymmärrystä heidän tilanteestaan ja haasteistaan sopeutua yhteiskuntaamme. Ymmärrän, mitä he ovat saattaneet kotimaassaan kokea ja minkä he kokevat vaikeimmaksi asiaksi täällä. Myös espanjankielen osaamisestani voi olla hyötyä sosiaalialan asiakastyössä. Minulla oli siis mahdollisuus kehittyä ammatillisesti, vaikka harjoittelupaikka ei sinänsä vastannut sitä työtä mitä tekisin Suomessa.

Harjoittelussa opin paljon uuden maan koulutussysteemistä ja kulttuurista yleensä. Vierailujen ansiosta pääsin näkemään oppilaita, jotka olivat enemmän tai vähemmän ongelmallisessa tilanteessa. Näitä tilanteita voisin verrata mahdollisiin asiakaskohtaamisiin sosiaalialan työssä, vaikka en näiden nuorten kanssa pääsytäkään paljon keskustelemaan. Opettajien kanssa pääsin vaihtamaan ajatuksia ja he ilmaisivat huolensa lapsista ja nuorista. Esimerkiksi slummialueilla lasten prostituutio on melko yleistä. Tuntui pahalta ajatella sitä turvattomuuden tunnetta, mitä toimivan lastensuojelun puute aiheuttaa. Samalla oppi arvostamaan Suomen järjestelmää ja olemaan ylpeä siitä, että meillä valtio huolehtii kansalaisistaan.

Vuorovaikutustaidot kehittyivät luonnostaan, sillä kommunikointikieli oli espanja. Joskus perulainen aikataulu tuotti harmaita hiuksia, kun saattoi joutua odottamaan kauankin vain sen takia että oli juuri sovittuun aikaan paikalla. Tämä aiheutti toisinaan vaikeuksia suunnitella ohjelmaa kovin pitkälle ja usein pitikin mennä viikko kerrallaan. Ammatilliselta kannalta tämä kuitenkin valmisti sopeutumaan erilaisiin tilanteisiin ja vaihteleviin päiviin. Oli pakko osata heittäytyä erilaisiin tilanteisiin, koska milloinkaan ei voinut olla varma, mitä tulisi tapahtumaan. Odottamattomia tilanteita voi sattua myös sosiaalialalla myös Suomen puolella, ja on hyvä, jos kokee jo nyt selviytyvänsä sellaisista tilanteista. Näin ollen myös yhteistyötaidot ovat kehittyneet vaihdon aikana.

Suuntautumisvalintani vahvistui vaihdon aikana, sillä olen erityisen kiinnostunut työstä maahanmuuttajien parissa. Olin näillä linjoilla jo ennen vaihtoa, mutta Perun jälkeen olen valinnastani täysin varma. Perun kokemus vahvisti minulle miten mielenkiintoista on työskennellä ympäristössä, jossa tapaa paljon hyvinkin erilaisista kulttuuritaustoista tulevia ihmisiä.

Sosiaalialan perusarvot, kuten tasa-arvo, yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden lisääminen, pitäisi toki tarttua jokaiseen sosionomiopiskelijaan koulutuksen aikana. Toisaalta näihin arvoihin perustuvaa ajatusmaailmaa voi ehkä selkeämmin ymmärtää käydessään maassa, jossa tällainen arvomaailma ei toteudu. Jokaiselle Suomeen tulevalle maahanmuuttajalle pitäisi tiedottaa selkeästi heidän oikeuksistaan, vaikka ne meille suomalaisille olisivatkin itsestäänselvyksiä. Vaihto kehitysmaassa antaa syvyyttä tarkastella niitä seurauksia, mitä perusarvojen toteutumattomuus voi aiheuttaa.

Myönnän, että ammatillinen kehittymiseni ei ollut tietoista. Vasta jälkepäin ajateltuna olen huomannut miten paljon ulkomaanvaihto on minulle antanut ammatillisesti. Kulttuurien välisen kompetenssin ulottuvuus on kehittynyt huomattavasti. Voisin nyt hyvin kuvitella työskenteleväni kansainvälisessä verkostossa. Mielestäni kokemus ei myöskään auttanut minua ymmärtämään paremmin vain Etelä-Amerikasta tulleita ihmisiä, vaan ylipäätään kaikkia kehitysmaissa köyhissä oloissa kasvaneita. Likainen vesi, kodittomuus, kylmät suihkut ja lämmityksen puuttuminen ovat varmasti tavallisimpia asioita suurimmassa osassa maailmaa, samoin kuin puuttuvat tukiverkostot. En pidä enää mitään itsestäänselvytenä. Halu ihmisten auttamiseen on kasvanut ja näen sosionomin työn entistä tärkeämpänä. Näen nyt selvästi miten hienoa työtä sosiaalialan ammattilaiset tekevät ja miten suuri merkitys sillä on yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kansainvälinen vaihto oli antanut jotain jokaiselle haastattelemalleni henkilölle. Täten tulinkin siihen lopputulokseen, että kansainvälinen vaihto on ammatillisesti rikastuttava kokemus jokaiselle, tavalla tai toisella. Portugalissa vaihdossa ollut painotti positiivisen työilmapiirin vaikutusta ammattitaitoon, Saksassa ollut oli oppinut uusia näkökulmia vammaisten kanssa työskentelyyn ja Ugandassa olleelle oli vahvistunut oma suuntautuminen lastensuojeluun. Myös itselläni tieto- ja taitopuolet vammaistyöstä kehittyivät Kanadassa, kun taas Perussa ammatillinen kasvuni kehittyi monipuolisesti kypsyytenä katsoa sosiaalialaa laajemmalla näkökulmalla ja nähdä miten suuri merkitys sillä on, ei pelkästään yksilön, vaan myös koko yhteiskunnan kannalta. Vaikka kokemuksemme olivatkin erilaisia, meitä kaikkia yhdisti tietyt ammatti-identiteettiin oleellisesti liittyvät, kehittyneet piirteet. Näitä olivat vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot, kielitaito, sopeutumiskyky ja itsevarmuus.

Merkittävimmäksi samankaltaisuudeksi, joka selkeästi osoittautui kaikkien haastattelevieni henkilöiden kohdalla, olivat kehittyneet vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot. Myös teoriassa nämä piirteet on yhdistetty kansainvälisen vaihdon tuomiin etuihin, jotka ovat arvostettuja piirteitä työelämässä. Sosiaalialan ammatti-identiteetissä tämä suorastaan korostuu, ovathan sosionomit jatkuvasti tekemisissä erilaisten ihmisten kanssa. Nämä ovat tärkeitä piirteitä asiakaslähtöiselle toiminnalle, joka niin ikään kuuluu sosiaalialan eettiseen osaamisalueeseen.

Kielitaidolla on myös merkitystä hyvän vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen luomisessa asiakkaan kanssa. Uskon, että ulkomailla työskentely tai opiskelu parantaa kielitaitoa ja tekee vieraalla kielellä kommunikoinnista luonnollista ja sujuvaa. Sosionomit tulevat melko varmasti kohtaamaan työssään ihmisiä, jotka eivät vielä hallitse suomen kieltä. Huono kielitaito aiheuttaa helposti väärinymmärryksiä molemmin puolin ja asiakas voi luulla, ettei hänestä välitetä tai ettei hänen ole mahdollista saada apua. Yhä enemmän kansainvälistyvässä Suomessa ammattitaitoon voi katsoa kuuluvan riittävä englannin kielen taito. Omalla kohdallani kyse on ollut myös espanjan kielen kehittymisestä, josta sosiaalialalla voi hyvinkin olla vielä paljon hyötyä.

CIMOn teettämässä tuoreessa tutkimuksessa puhuttiin kansainvälisten osaajien uteliaisuudesta. Siinä nähtiin ennakkoluulottomat asenteet hyödylliseksi työelämässä. Myös Saksassa ollut haastateltavani puhui heittäytymiskyvyn tärkeydestä sosiaalialalla. Vaihtoon lähtiessä opiskelija joutuu väistämättä heittäytymään uuteen tilanteeseen, jossa kaikki on vierasta. Vastaavasti myös sosionomin täytyy työssään osata heittäytyä uusiin tilanteisiin hyvinkin erilaisten asiakkaiden kanssa.

Arvot ohjaavat sosionomin toimintaa. Kansainvälinen vaihto voi pysäyttää miettimään omaa arvomaailmaa. Portugalissa ollut oli vaikuttanut siitä tasa-arvoisesta työympäristöstä, jossa jokaista asiakasta kohdeltiin ihmisenä. Työntekijöiden ja asiakkaiden välinen suhde oli lämmin ja välittävä. Myös Ugandassa ollut puhui välittämisen ilmapiiristä. Toisaalta hänellä oli myös ikäviä kokemuksia orpokodista, jossa lapsia ei aina kohdeltu hyvin. Kuitenkin myös negatiiviset kokemukset voivat syventää omaa arvomaailmaa. Hän kertoi omien kokemustensa varmistaneen hänen suuntautumisvalintaansa lastensuojeluun.

Kehitysmaassa tehty työharjoittelu on helposti pohjoismaalaisesta hyvinvointivaltiosta tulleelle sosionomiopiskelijalle hämmentävä kokemus. Monia ”peruspalveluja” ei ole kohdemaassa välttämättä olemassakaan. Vaikka eroavaisuus kotimaahan verrattuna olisikin suuri, matkan varrelta voi tarttua uusia eväitä työelämään. Ainakin se laittaa miettimään arvoja (kuten jo edellä olevan Ugandassa olleen esimerkin kohdalla), kuten sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja ihmisarvon kunnioittamista. Silloin ymmärtää miten suuri vaikutus kyseisten arvojen toteutumisella on jo koko yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta. Jos ihmiset voivat pahoin, koko yhteiskunta voi pahoin. Tällaiset kokemukset antavat syvempää arvostusta sosiaalialaa kohtaan.

Sosionomin on tärkeää tunnistaa asiakkaidensa tarpeet. Nykyään yhä kansainvälistyvämmässä yhteiskunnassa ollaan tekemisissä asiakkaiden kanssa, jotka saattavat tulla hyvinkin erilaisista kulttuureista. Kehitysmaista tullutta asiakasta voi parhaiten ymmärtää työntekijä, joka on omin silmin nähnyt ne haasteet, jotka ovat tavallisia kolmansissa maissa. Tietysti monet ongelmat ovat samoja kaikissa maissa,

kuten parisuhdeväkivalta tai päihderiippuvuus. Mutta vaikka ongelma olisi sama, täytyy ottaa huomioon asiakkaan kulttuuritausta, minkä vuoksi ongelmanratkaisukeinot voivat olla erilaisia. Työntekijällä, jolla on ymmärtämystä asiakkaansa taustasta, on aivan erilaiset ammatilliset pätevyudet asiakkaan auttamisessa kuin sellaisella työntekijällä, jolla ei ole vastaavasta mitään kokemusta. Nämä ajatukset olivat kehittyneet itselläni Perun vaihdossa, mutta sain niihin tukea myös Ugandassa olleelta haastateltavaltani. Myös hän koki ymmärryksensä syventyneen erilaisista kulttuureista tulevia ihmisiä kohtaan. Kansainvälinen vaihto voi tuoda myös muunlaista kulttuuriosaamista; itselläni kehittyi vammaistyön taidot Kanadassa. Vastaavanlaista kokemusta en ole Suomesta saanut suuntauduttuani aikuisväestöön (yhteisö- ja perusturvatyö).

Kansainvälinen vaihto kehittää ammatti-identiteettiä myös siitä näkökulmasta, että sen kautta alkaa tarkastella monipuolisemmin omaa toimintaansa. Ugandassa tai Perussa työharjoittelussa olleet alkavat herkästi arvostaa oman kotimaansa palvelujärjestelmää, joka takaa ihmisoikeuksien toteutumisen. Toisaalta on tärkeää myös osata katsoa kriittisin silmin oman kotimaansa järjestelmää, ja nähdä ne alueet, joissa on kehittämisen varaa. On vaikeaa kehittää omaa alaa, jos näkee sen olevan jo ”valmis”. Erityisesti Portugalissa vaihdossa ollut kritisoi vahvasti suomalaista työkulttuuria. Hän näki portugalilaisten asiakkaiden olevan onnellisemmassa asemassa, sillä järjestelmä oli rennompi, lämpimämpi ja ihmissläheisempi. Hänen mielestään suomalainen järjestelmä on ”kaavoihin kangistunut”. Tässä korostui myös hänen näkökulmansa kansainvälisen vaihdon tärkeydestä; ilman sitä kokemusta hän ei tietäisi miten eri tavoin omalla alalla voi toimia. Parhaimmillaan kansainvälinen vaihto tuo järjestelmäämme entistä luovempia ja kokemukseltaan rikkaampia työntekijöitä.

8 POHDINTA

Opinnäytetyössäni käytettyjen haastattelujen ja omien kokemusten kautta olen tullut siihen tulokseen, että kansainvälinen vaihto on ammatillisesti rikastuttava kokemus sosiaalialan opiskelijoille. Jokainen haastateltavani koki kansainvälisen vaihdon myönteisenä kokemuksena. Jokainen heistä toi myös uusia, erilaisia näkökulmia siitä, miten eri tavoin ulkomaan vaihto voi kehittää sosionomin ammatti-identiteettiä.

Kansainvälisen vaihdon merkitys ammatti-identiteetin kannalta oli tutkimuksena mielenkiintoinen mutta toisaalta myös haastava. Ammatti-identiteetti on käsitteenä hyvin laaja, ja opinnäytetyön voi varmasti tehdä myös yhdestä ammatti-identiteetin osa-alueesta. Itse kahdessa eri ulkomaan vaihdossa olleena ymmärsin kuitenkin, että jokaisen kokemus on ainutlaatuinen, ja meille on ulkomailta voinut tarttua hyvinkin erilaisia asioita. Siksi en halunnut rajoittaa tutkimuskohdettani liian tiukasti tiettyyn näkökulmaan, ja se oli myös syynä miksi halusin käyttää opinnäytetyössäni laadullista menetelmää.

Jo alun alkaenkin lähdin ajatuksesta, että ulkomaanvaihto on myönteinen kokemus. Ajatus vahvistui opinnäytteen teon aikana monta kertaa. Näen, että opinnäytetyöni voi parhaimmillaan kannustaa sosionomiopiskelijoita rohkeasti ulkomaille opiskelemaan tai työharjoitteluun. Monet eivät välttämättä ole ajatelleet, että sillä on myös ammatillisesti paljon annettavaa. Opinnäytetyötäni voi siis hyödyntää kannustamalla opiskelijoita kansainväliseen vaihtoon.

Teoreettiset käsitteet ammatti-identiteetistä ovat tukeneet sitä, mitä olen lähtenyt opinnäytetyössäni tutkimaan. Se on vahvistanut myös haastateltavien vastauksissa päätelmiä sen suhteen, miten ulkomaanvaihto voi vaikuttaa sosionomin ammatti-identiteettiin. Tulokset itsessään ovat syntyneet täysin sekä haastateltavien kokemuksista että omistani, minkä johdosta voin pitää opinnäytetyöni tuloksia luotettavina.

Monet teoreettiset käsitteet kansainvälisestä vaihdosta ja ammatti-identiteetistä kävivät ilmi myös haastatteluissa. Siitä huolimatta haastattelut etenivät jotakuinkin eri tahtiin eri haastateltavien kanssa; yhdellä saattoi olla enemmän sanottavaa jostakin tietystä aiheesta kuin toisella. Siihen saattoi vaikuttaa monet asiat. On mahdollista, ettei haastateltavani ollut pohtinut vastaavia asioita aikaisemmin tai ettei kysymys koskettanut hänen kokemustaan millään tavoin. Huomasin itsekin miettiessäni kysymyksiäni, että johonkin kysymykseen oli helpompi vastata esimerkiksi Perusta kuin Kanadasta ja päinvastoin. Mietin myös mahdollisuutta, etteivät kysymykset olleet tarpeeksi hyvin johdateltuja tai selkeitä. Kysymykset ovat voineet herättää haastateltavissa ajatuksia eri suuntiin. Tarkentavien kysymysten esittäminen toisella haastattelukerralla oli siksi hyvin tärkeää. Loppujen lopuksi haastattelijani analysoidessa huomasin monia yhteneviä piirteitä teoreettiseen tietoon.

Opinnäytetyö ammatti-identiteetin kehittymisestä ulkomaanvaihdossa lienee tuore sosiaalialan opinnäytetöissä. En voinut siis verrata tuloksiani toisten tekemiin opinnäytetöihin. Sen sijaan CIMOn teettämät tutkimukset sopivat mielestäni hyvin opinnäytetyöni teemaan. Opinnäytetyötäni voisi kehittää jatkotutkimuksella jo valmistuneille ja työelämässä oleville sosionomeille esimerkiksi tutkimalla, mitä uutta käytännön ja/tai teorian tietoa ja taitoa ulkomaanvaihto on tuonut jota voi soveltaa työelämään Suomessa. Uskon, että taidot työelämän kehittämiseen Suomessa ovat aivan omaa laatuaan ulkomailla vaihdossa olleilla sosiaalialan ammattilaisilla. Haastatteluissa kävi myös ilmi, ettei kaikkia vaihdon tuomia myönteisiä puolia ollut vielä kunnolla edes sisäistetty, joten ne saattavat ilmetä vasta tulevaisuudessa työelämään siirryttäessä.

Kaiken kaikkiaan kuitenkin jo vastavalmistuneilla tai vielä opiskelevilla haastattelemillani sosionomeilla oli tärkeitä ja syvällisiä ajatuksia kansainvälisen vaihdon hyödyistä sosiaalialan ammattia ajatellen. Kehittyneet vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot, kielitaito, itsevarmuus, heittäytymiskyky ja varmistunut suuntautumisvalinta ovat antaneet vahvan pohjan jatkossakin vielä kehittyvälle ammatti-identiteetille.

LÄHTEET

- Airas, Marja & Zenkner, Virve 2007. Yli rajojen – Erasmus eurooppalaista korkeakoulutusta rakentamassa. Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO.
- Ammattikorkeakoululaki 9.5.2003/351.
- Arola, Heli & Kursula, Eliisa 2010. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun sosionomikoulutus kansainvälisillä vesillä. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.). Sosionomi (AMK & ylempi AMK) kansainvälistyvillä koulutus- ja työmarkkinoilla. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja 2/2010. Sivut: 13–21.
- CIMO 2012. north2north – opiskelijavaihtoa pohjoisilla alueilla. Hakupäivä 20.3.2013. <<http://www.cimo.fi/ohjelmat/north2north>>
- CIMO 2013 a. Mikä on CIMO? Hakupäivä 20.3.2013. <http://www.cimo.fi/mika_on_cimo>
- CIMO 2013 b. FIRST. Hakupäivä 20.3.2013. <<http://www.cimo.fi/ohjelmat/first>>
- CIMO 2013 c. Nordplus ja muut pohjoismaiset ohjelmat. Hakupäivä 20.3.2013. <http://www.cimo.fi/ohjelmat/nordplus_ja_muut_pohjoismaiset_ohjelmat>
- Foro Educativo 2012. Hakupäivä: 25.2.2012. <<http://www.foroeducativo.org/index.php/welcome/institucional>>
- Frigren, Kirsi-Leena & Rouhiainen-Valo, Tuula 2010. Kansainvälistä kehittämistyötä ja perustutkinto-opiskelua. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.). Sosionomi (AMK & ylempi AMK) kansainvälistyvillä koulutus- ja työmarkkinoilla. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja 2/2010. Sivut: 41–42.
- Garam, Irma 2005. Opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus ja työelämä – Työnantajien näkemyksiä ulkomailla opiskelun ja harjoittelun merkityksestä. Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. ERASMUSPARTNERS. Hakupäivä 18.4.2013. <<http://edu.tokem.fi/loader.aspx?id=b7a00fee-c66d-413f-a82f-a7c1f6aad2b8>>
- Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Harjoittelemaan ulkomaille. Hakupäivä 9.5.2013. <<http://edu.tokem.fi/?DeptID=16290#harjoittelu>>

- Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Kansainvälinen liikkuvuus. Hakupäivä 9.5.2013.
<http://edu.token.fi/edu_token_AMK/Opintoinfo/Kansainvalinen_liikkuvuus.iw3>
- Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Opiskelemaan ulkomaille. Hakupäivä 9.5.2013.
<<http://edu.token.fi/?DeptID=16289#vaihtoopiskelu>>
- Kontio, Juha 2009. Miten auttaa opiskelijoita globalisaation ja monikulttuurisen työelämän haasteissa? Teoksessa Leppiaho, Hellevi & Pulkkinen, Annikki & Pääskylä, Marjo & Salonen, Katri & Virtanen, Satu (toim.). Kansainvälisyys osana ammattikorkeakoulujen arkea. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 87. Sivut: 32.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812.
- Murto, Lasse & Rautniemi, Lasse & Fredriksson, Karin & Ikonen, Seena & Mäntysaari, Mikko & Niemi, Leena & Paldanius, Kalevi & Parkkinen, Terttu & Tulva, Taimi & Ylönen, Fiia & Saari, Seppo 2004. Eettisyyttä, elastisuutta ja elämää – Yliopistojen sosiaalityön ja ammattikorkeakoulujen sosiaalialan arviointi yhteistyössä työelämän kanssa. Helsinki: Tammer-Paino Oy.
- Mutka, Ulla 1998. Sosiaalityön neljäs käänne. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Mäkinen, Päivi & Raatikainen, Eija & Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Raunio, Kyösti 2009. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.
- Rouhiainen-Valo, Tuula & Rantanen, Teemu & Hovi-Pulsa, Raija & Tietäväinen, Sirpa 2010. Kompetenssit ”sosiaalisen” puolustamisessa. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.). Sosionomin ammatti ja työ 2010–2025. Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK & ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja 3/2010. Sivut 16–22.
- Santala, Juha 2008. Sosiaalityö sosionomien (AMK) kodiksi – Sosionomien (AMK) ja sosiaalityöntekijöiden välisestä työnjaosta kunnallisessa sosiaalityössä. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.). 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja 2/2008. Sivut: 81–82.
- Siivonen, Riku (toim.) 2013. Piilotettu osaaminen. Emme tunnista nykyajan kansainvälisiä osaajia – mutta juuri heitä jokainen työnantaja tarvitsee muuttuvassa maailmassa. Helsinki: Demos Helsinki. Hakupäivä 19.4.2013.
<http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/28224_piilotettu_osaaminen_raportti_valmis_logot.pdf>

Talentia 2000. IFSW:n ja IASSW:n Virallinen sosiaalityön määritelmä vuodelta 2000.
Hakupäivä: 18.3.2013.
<http://www.talentia.fi/files/251/Sosiaalityon_maaritelma.pdf>

Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.
Tammi.

LIITTEET

- Liite 1(4) Haastateltavien (ja omat) näkemykset ammatti-identiteetin kehittämisestä
ulkomaanvaihhdossa

Liite 1 Haastateltavien (ja omat) näkemykset ammatti-identiteetin kehittymisestä
ulkomaan vaihdossa

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Oli jo etukäteen yleistä uteliaisuutta pyrkiä vuorovaikutustilanteisiin mitä erilaisimpien ihmisten kanssa	Vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot	Tiedot ja taidot	Ammatti-identiteetti
Nonverbaalisen viestinnän taidot kehittyivät			
Yhteistyötaidot kohenivat			
Myös muut vaihto-opiskelijat eri maista auttoivat vuorovaikutustaitojen kehittämisessä			
Vaihdon jälkeen työharjoittelussa maahanmuuttajien parissa huomasi kehittyneet vuorovaikutus- ja yhteistyötaitonsa			
Uganda on uskonnollinen maa, minkä vuoksi tuli käyttäytyä tietyllä tavalla; kiinnittää enemmän huomiota tilanteissa joissa asiakas on erilaisesta kulttuuritaustasta			
Yhteistyötaidot kehittyivät väkisinkin, kun piti tehdä yhteistyötä vaihtoporukan kanssa			
Yhteistyötaidot kehittyvät väistämättä myös eri kieltä puhuttaessa; Ugandassa oli koki, että hyvä englanninkielentaito on välttämätön edellytys			
Vuorovaikutustaidot kehittyivät erityisesti vammaistyössä			
Portugalissa oli positiivisempi työilmapiiri	Ammatilliset tiedot ja taidot		

Portugalissa keskityttiin yhdessä parantamaan asiakkaan tilannetta			
Saa uutta näkökulmaa myös ulkomaalaisilta opettajilta			
Saksassa opetettiin terminologian tärkeyttä vammaistyössä			
Äkillisen kriisitilanteen kohdanneiden ihmisten auttamiskurssi toi aiheeseen uutta tietoa ja taitoa			
On hyödyllistä nähdä millaista kaikki on jossain täysin erilaisessa kulttuurissa; silloin oppii uutta ja näkee myös ne virheet joita itse tekee			
Tiedot ja taidot vammaistyöstä kehittyivät			
Portugalissa fyysinen läheisyys tärkeää	Asiakaslähtöisyys ja tasa-arvo	Arvot	
Asiakkaita täytyy kohdella samanarvoisesti			
Varmistui ajatus, miten asiakastyössä täytyy toimia			
Loppuen lopuksi olemme kaikki samanlaisia			
Ugandassa tuli mietittyä tasa-arvoa paljonkin; mikään ei juuri ollut Ugandassa tasa-arvoista			
Myönteistä Ugandassa oli välittämisen ilmapiiri, jota toivoisi myös Suomeen			
Saksassa painotettiin maahanmuuttajien kohtaamista	Humaanisuus, solidaarisuus, sosiaalisen yhteenkuuluvuuden lisääminen ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus		
Saksassa kiinnitettiin myös			

paljon huomiota kehitysvammaisten kohteluun ja huomioimiseen Saksassa pääsi myös tavallaan liikuntarajoitteisen pään sisälle yhden kurssin opetusmetodeilla Ymmärtää paremmin ihmiskunnan diversiteettiä Ugandassa jokseenkin ristiriitaista; vahvat perhearvot, mutta silti oli yksinäisiä vanhuksia Ymmärrys erilaisista taustoista tulevia ihmisiä kohtaan lisääntynyt			
Ajatteli vaihdosta olevan hyötyä jo etukäteen	Käsitys omasta ammatista, suuntautuminen ja kehittämisideat	Sosionomin ammatti	
Portugalissa suhtauduttiin kiihkeästi omaan ammattiinsa Suuntautuminen vahvistui useimmilla (paitsi Saksassa olijalla) Tietämys siitä, miten moninaisin tavoin sosionomi voi toimia, kasvoi ulkomailla Ammattiyhteisyys Sai ulkomaan työharjoittelupaikassa hyvää ohjausta, mikä auttoi myös ammatissa kehittymistä Syntyi halu kouluttautua pidemmälle Ulkomailla kannattaa tehdä molemmat: opiskelu ja työharjoittelu Ugandassa olija oppi arvostamaan suomalaista			

palvelujärjestelmää			
Vahvistui ajatus siitä, miten tärkeä sosiaaliala on			
Harjoittelupaikan täytyy olla sopiva			
Monipuolistunut; mahdollisesti kansainvälinen työympäristö tulevaisuudessa			
Itsevarmuus	Muita vaihdon tuomia antia (ammatillisesti)	Persoonallinen kehitys	
Kielitaito (Portugalissa olijan kohdalla hän sanoi, että kielitaidon kannalta olisi ollut parempi olla ilman muita suomalaisia)			
Ulkomailla sai olla enemmän oma itsensä			
Itsetunnon kehitys			
Heittäytymiskyky			
Uusia näkökulmia ja suhtautumista asioihin nähdessään miten asiat hoituvat Afrikassa			
Sopeutumiskyky			
Uudet valmiudet ja voimavarat			